

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 7.

Onsdagen den 23 januari, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 23, med förslag till lag om statsdepartementen;

nr 6, angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket m. m.;

nr 15, angående rätt till pension för extra provinsialläkaren i Fässbergs distrikt Knut Arkadius Belfrage; och

nr 22, angående pension till avlidne stationskarlen vid statens järnvägar Petter Larsson Linds änka och minderåriga dotter.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos för remiss till utskott, i ett sammanhang, Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov, och nr 2, om tilläggsstat till riksstaten för år 1918.

*Vid remiss av
statsverks-
propositioner
m. m.*

Därvid anförde

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Vid en granskning av årets statsverksproposition torde litet var ha fäst sig vid som den märkligaste företeelsen i densamma, förekomsten av en s. k. tilläggsstat för innevarande år. Det är ett fullföljande av riksdagens tidigare uttalade önskan och beslut, som efter utredning utav särskilt tillkallade sakkunniga sålunda har kommit till uttryck. Tack vare de betydande extra inkomster, som erhållits genom kristidsbeskattningarna, genom krigskonjunkturskatten, genom den extra inkomst- och förmögenhetsskatten och även genom ökningen i den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten, har det visat sig, att såsom man hade hoppats det blivit möjligt att i

Vad remiss-
statsverks-
propositionen
u. m.
(Forts.)

denna tilläggsstat ersätta de betydande utgifter, som kristiden medfört, och även föreslå medel till täckande för innevarande år av väntade utgifter. Men dessa kristidsinkomster ha också visat sig vara tillräckliga för att medgiva betydande anslag till prisregleringar och till minskande av de olägenheter för mängden, som orsakats av dyrtiden, däribland även krigstidstillägg och krigstids-hjälp åt befattningshavare i statens tjänst, åt deras änkor och barn och åt pensionstagare. Det är med tillfredsställelse man kunnat konstatera, att kristidens sålunda uppkomna extra inkomster kunnat lämna bidrag till detta behjärtansvärda ändamål.

Vad man däremot finner såväl av denna tilläggsstat för 1918 som av den ordinarie budgeten för 1919 är, att vissa viktiga intressen för vårt försvar blivit undanskjutna. I dessa tider, då vår krigsmateriel har för bevakande av vår neutralitet måst tagas i bruk i vida högre grad än vad under vanliga förhållanden är fallet, och då världskriget riktat erfarenheten ifråga om sådan materiel, om vars nödvändighet man förut icke haft tillräcklig kännedom, hade detta efter min uppfattning bort bättre beaktas. Ty var och en inser ju, att om man har ett försvar, så måste man följa med tidsutvecklingen för att, om så en gång erfordras, kunna försvara sitt land. I detta hänseende ha ställningskriget och flygkriget givit erfarenheter, som äro ägnade att tilldraga sig den allra största uppmärksamhet, och det är ju för en var tydligt, att den starka neutralitetsvakt, som utförts av vår flotta under dessa 3 1/2 år, har i högsta grad förslitit dess materiel varigenom denna dyrbara materiel gått tillbaka.

Herr talman! Visserligen har redan på det nya riksmötets första dag andra kammaren sänt det fria Finlands lantdag sina välönskningar, och bakom den lyckönskan som sålunda blivit sänd till dem, står jämte kammarens övriga partier även det parti, till vilket jag har den äran att höra. Men jag vill begagna detta tillfälle för att uttala den glädje vi känna över att Finland, med vilket vi under århundraden delat ljuvt och lett, inträtt i de fria nationernas krets och ej mindre därför att det blev Sverige förunnat att gå i spetsen, när det gällde det nya Finlands erkännande. Därigenom ha vi velat gengälda de känslor, som besjälade Finlands regering, när den vid tillkännagivandet av oavhängighetsförklaringen först hänvände sig till Sverige. Vi ha även velat vad på oss ankommer jämna vägen för dess första steg såsom en oberoende stat. Vårt eget läge tillåter oss icke att i den utsträckning, som vi önskade, bringa Finland bistånd även i andra svårigheter, varunder det för närvarande har att kämpa, men jag hyser den fasta tilliten, att vad som i det hänseendet kan göras också skall bli gjort. Olösliga band av gemensamma minnen, gemensam rättsordning, gemensam kultur knyta Finland till oss. Det är vår varma önskan, att stundens svårigheter skola undanröjas och att dess framtid må bli lyckosam. Med tillförsikt motse vi dess deltagande i det gemensamma skandinaviska samarbete, som på de gemensamma eller likartade intressenas fasta grund vuxit fram under världskriget.

En tung uppgift har den nuvarande regeringen liksom de föregående regeringarna under krigsåren, på vilkens ansvar det vilar, att vi icke, då freden kommer, stå försvagade och med minskad prestige inför utlandet. Skulle jag våga uttala mig rörande utrikespolitikens rätta förande, skulle jag vilja framhålla, att denna politik icke får handhas så, att den utgör allenast en balansering mellan olika maktgrupper, ty svensk utrikespolitik måste ha sitt eget mål, och dess ledande man måste anlägga framtidsperspektiv. Det duger ej att för tillfälliga materiella fördelar uppoffra politiska värden. Kursen måste hållas så, att seglatsen kan fortsättas även för våra sena efterkommande. Låt vara att det kan vara svårt, nog att uthärda påfrestningar och att göra uppoffringar, men huru viktigt och för hela vårt lands framtid kanske avgörande är det icke, att vi, när freden kommer, intaga en självständig och aktad ställning i Europa samt ha ett rent samvete, att intet under kriget försumrats för Sveriges framtid!

Jag kan icke låta detta tillfälle gå försummat förbi utan att på det kraftigaste betona den absoluta nödvändigheten av, att den nationellt så utomordentligt viktiga Ålandsfrågan finner en för vårt land realiter fullt betryggande lösning. Vi sökte 1856 erhålla tillfredsställande garantier mot, att Åland militärt utnyttjades. Världskriget har visat, att dessa garantier icke voro tillräckliga. Andra och starkare garantier måste därför skapas. Hur ömtålig än denna fråga må kunna synas, så vill det dock förefalla, som skulle en fullt tillfredsställande lösning icke innebära överkomliga svårigheter, då en sådan lösning står i full samklang med öbefolkningens egna önskemål.

Under föregående års valstrider utövades från vänsterpartiernas sida en sträng kritik över den handelspolitik, som under krigsåren följts. Man spekulerade mycket i det allmänna missnöjet som uppkommit till följd av varubristen i landet, och man tillskrev denna brist den omständigheten, att handelspolitiken icke varit lagd efter rätta linjer. Sedan nu vänstern övertagit regeringen, torde det vara på sin plats att konstatera, att den nuvarande regeringen lika litet som någon annan regering kan, om den vill undvika brytning eller större svårigheter med den ena eller med den andra maktgruppen, följa andra huvudlinjer än dem, som förut följts.

Hans excellens herr statsministern har i ett tal, som hölls, en av de sista dagarna av förra året på Musikaliska akademien i Stockholm fäst uppmärksamheten på — såsom även från föregående regeringars sida framhållits — att svårigheten att importera varor i landet väsentligen beror på den genom kriget förorsakade allmänna varubristen.

Jag vågar hänge mig åt den förhoppningen, att någon omläggning av dessa linjer ej av regeringen förberedes. Jag har velat uttala detta, då jag är av den bestämda övertygelsen, att en omläggning av vår politik till en neutralitet, som blott siktar på neutraliteten som sådan och ej tillräckligt beaktar vår ställning som en självständig och oberoende stat en politik, som i sina konsekvenser kan

Vid remiss av
statssekreterars
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss af
statsverks-
propositionen
m. m.
(1 ort.)

driva oss ut ur den opartiska neutraliteten och in i en avhängighet av de makter, som ha största förmåga och största energi att öva tryck. skulle föra oss in på vägar, som leda oss till fördärvet. Sveriges politik har hittills varit en ärlig neutralitet, därvid man dock städse haft för ögonen att under inga omständigheter prisgiva sin ställning som ett självständigt folk, som går fram fritt och utan att tryckas av något främmande ok. Ett uppgivande av detta mål skulle endast kunna verka nedsättande för vårt anseende och driva oss in i ett beroendeförhållande, som säkerligen vårt folk enstämmigt önskar att vi måtte bevaras från. Vi måste förbehålla oss rätten att utan främmande tvång förfoga över våra naturtillgångar och de alster därav, som frambringas med tillhjälp av svensk arbetskraft och svensk företagsamhet, liksom vi icke kunna fordra, att främmande länder skola tillföra oss sina alster under andra betingelser än sådana, som trygga dem mot bruk till gagn för deras fiender.

Jag kan i detta sammanhang emellertid ej underlåta att beröra en fråga, som är föremål för mycken uppmärksamhet. Jag tänker därvid på de nu pågående förhandlingarna med England och den valuta, som från svensk sida skulle vara köpeskillingen för erhållande av löfte om varor till Sverige, nämligen att ställa till de allierades förfogande svenskt tonnage. Det är ingalunda min mening att uttala mig om dessa förhandlingar. Jag vill blott göra en vädjan till regeringen, att den beaktar den stora och allvarliga fara för vårt land, om vi vid krigets slut stå med en avsevärt reducerad handelsflotta.

Följderna av krigets långvarighet bli allt kännbarare. Ju längre det varar, dess svårare ställer det sig att tillgodose tillförseln, och detta av flera skäl. Å ömse sidor anstränger man sig till det yttersta för att avstänga fienden från tillförsel, och härpå bli ju även de neutrala länderna lidande. Importen västerifrån av sådana varor som brödsäd t. ex. är stängd. Utöver de ungefär 100,000 ton brödsäd, som inkommo i landet under förra årets sista halvår, ha vi icke fått in någon spannmål, och det är endast alltför sannolikt, att utsikten att på den vägen bekomma ett tillskott till vårt brödsädsbehov är mycket oviss, såsom ock framhölls i det av mig nyss återopade talet av herr statsministern. Man får dagligen nya bevis för att de krigförande makterna icke kunna avvara födoämnen, med andra ord, att de själva befinna sig i svårigheter. Bland de många tecken, som tyda därpå, vill jag blott framhålla vad som nyligen lästs i tidningarna, att i Förenta staterna för kort tid sedan framlagts ett lagförslag om bevarande av livsmedlen genom statlig reglering av tillverkningen och fördelningen av desamma. Även de stora svårigheter, som tydligen föreligga för Finland, som dock i vissa delar lider av en oerhört stor brödbrist och som väl var och en, som skulle kunna hjälpa, även skulle vilja och gärna vilja hjälpa, tyda på att det föreligger en fruktansvärd brist på livsmedel i världen skapad av kriget. Det blir allt klarare under dessa förhållanden, att vi måste lita till oss själva.

Allt måste då inriktas på att kunna hjälpa sig fram på bästa

sätt med egna resurser. Visserligen har under den gångna sommaren utav flera av ministärens medlemmar uttalats starkt klander mot föregående regeringars åtgöranden, men ännu ha vi icke sett de botemedel de hava att sätta i stället, den hjälp de hava att föreslå. Men kanske kommer det en dag någon stor överraskning, fastän linjerna förut tydligen icke varit klara. Jordbruksministerns uttalande vid tillkallandet av de s. k. produktionsakkunnige, att det ej kan vara möjligt att undvara tvångsreglering med maximipriser, tyder icke på nya uppslag.

Men, mina herrar, är importen stängd, stå blott två vägar åter: att ytterligare minska konsumtionen eller att öka produktionen. Den förstnämnda vägen, konsumtionsminskningen, är vad beträffar människornas föda naturligtvis det yttersta medlet, som icke tillgripes, förr än allt annat visat sig omöjligt. Inte heller beträffande våra kreatur bör den ifrågakomma annat än som en nödfallsutväg, men *om* den måste tillgripas, *om* det för att kunna föda våra kreatursbesättningar befinnes nödvändigt att något minska foderransonerna, då ligger det enligt min mening mycken vikt uppå dels att dessa åtgärder icke komma för sent, enär därigenom endast en onödigt stor nedslaktning sedermera blir följden, och dels att man går fram med den allra största aktsamhet och insikt så att dessa i och för sig mycket ingripande och kännbara åtgärder icke göras mer betungande för jordbrukarna än som är oundvikligt. Det är likaledes av vikt, att den export av hästar, som har varit bestämd och som kan bli bestämd, icke uppskjutes, ty därigenom förfelas den besparing av foder, som man vill uppnå med exporten. Jag har icke kunnat underlåta att betona denna synpunkt, då det vill förefalla mig, som hade vederbörande icke ägnat densamma nödig uppmärksamhet.

Det är vidare angeläget att fullständiga upplysningar lämnas i fråga om våra tillgångar, på det att var och en må själv kunna se situationens allvar. Då vi under normala förhållanden haft en tillgång av import och egen skörd utav sammanlagt ungefär 1.100,000 ton brödsäd, hava vi för detta skördeår icke kunnat beräkna mer än 550,000 ton eller hälften av den normala tillgången, och det faller av sig självt, att svårigheterna under sådana förhållanden måste bli mycket stora, men än större bli de naturligtvis, därest icke ens vad som sålunda beräknats verkligen erhålles. Herr statsministern gav i det förut nämnda talet uppgifter angående tröskningen den 1 november. De siffrorna voro ju icke uppmuntrande, särskilt beträffande fodersäden men hur ställa sig nu siffrorna för senare dagar, hur ställa de sig i de sista uppgifter, som inkommit och som väl nu äro tillgängliga? Det är nämligen att märka, att tröskningen pågår även under denna månad och, man får väl antaga, även under nästa månad. Och hur går det med statens övertagande av spannmålen? Har det visat framåtskridande eller visar det dåligt resultat, liksom det gjorde i de lämnade uppgifterna för den 1 november? Att vi emellertid skola kunna reda oss igenom detta år, även om svårigheterna bli stora, det är enligt

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
n. n.
(Ports.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

min uppfattning otvivelaktigt. Vi kunna därför behöva vidtaga extra åtgärder, vi kunna nödgas öka köttfödan och minska brödfödan. Men gå måste det. Det kommer också att gå med tålmod och uthållighet, samt om hela folket visar en god medborgaranda.

Än svårare kan det likväl bli under kommande skördeår, det som räknas från hösten 1918, om vi även då bli hänvisade till att försörja oss allenast på vad landet självt kan frambringa. Det är därvid att hoppas, att de utredningar, som igångsatts av folkhushållningskommissionen och varpå produktionssakkunniga nu arbetat, må giva goda uppslag och förutsättningar verkligen skapas för en ökad produktion. Det torde i dessa tider stå klart för alla, vad Sveriges jordbrukare betyda och i vilken hög grad vi äro beroende av dem som bruka jorden. Det kan vara en nyttig lärdom för många, och vi må hoppas, att den kommer att medföra nyttiga verkningar för framtiden. Vi känna nu, att vår möjlighet att leva till nästa skörd är beroende av, hur våra lantmän överlämna till staten vad som måste avstås av spannmål. Vi känna ock, att vi nästa år, kanske för flera år framåt äro hänvisade till vad våra jordbrukare, stora och små, frambringa. Det är en stolt känsla för en klass av medborgare att i en kritisk tid veta sig mer än andra utgöra grundvalen för hela folkets möjlighet att leva, men det är ansvarsfulla plikter det medför. Jag vet dock, att vi kunna vara förvissade därom, att vi var och en skall göra sitt bästa, men det tillkommer oss, det tillkommer regering och riksdag att hjälpa och understödja jordbrukarna, då man vill under en för honom särskilt svår tid få fram ökad avkastning, få fram rikare skördar. Redan vid förslidet ärorens debatt framhöll jag, att en av de starkaste hävstångerna för ökad produktion är minimipris på spannmål. Fjolårets riksdag beslöt sådana och Kungl. Maj:t beslöt, att spannmålen skulle övertagas till väsentligt högre pris på grund av missväxt. Men minimipriserna måste anpassas efter förhållandenas växlingar och alltså höjas, då så erfordras. Vill man få produktionen ökad omedelbart, d. v. s. redan innevarande år, kan efter min mening intet vara så ägnat att bidraga härtill som ordentligt tilltagna, garanterade minimipris. Det är tydligt att lantmännen därigenom skall uppmuntras till att frambringa just det för vilket han får väl betalt. För övrigt ligger väl saken nu så, att då vi vilja ett bestämt mål, ett mål som är ett livsvillkor för oss, då det gäller om folket skall kunna leva utan att behöva svälta, då måste åtgärder vidtagas, som annars icke vore nödvändiga. Priset på varan blir då en fråga, som måste komma i andra rummet; tillgången på själva varan kommer i det första.

Det skulle föra för långt att här gå in på de åtgärder i övrigt, som efter min mening skulle kunna vara ägnade att höja produktionen. Endast så mycket må utan föregripande av den utredning vi vänta tillåtas mig att framhålla, att det för ökande av jordbrukets produktionsförmåga måste vara av allra största betydelse, att jordbrukarna i mån av tillgång erhålla för jordbrukets drift erforderliga nödvändighetsvaror på så förmånliga villkor som möjligt. Staten har här i sin hand att genom en jordbruksvänlig frakt-

politik underlätta och förbilliga åtkomsten av sådana för jordbruket nödvändiga artiklar som torvströ, gödningsämnen och annat, och det synes mig desto mera angeläget, att dessa synpunkter vinna beaktande, därest, som det ställts i utsikt, järnvägarnas stegrade driftkostnader skulle nödvändiggöra en ytterligare höjning av de redan nu mycket höga fraktsatserna. För övrigt lär det väl icke dröja så länge, innan vi få se vad de sakkunniga hava att föreslå, och vi äro förvissade om, att lantmännen komma att göra sitt bästa, om de få erforderlig hjälp och stöd.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m
(Port.)

Det kan emellertid ifrågasättas, om det under sådana förhållanden är klokt av regeringen att nu söka driva fram en kommunal rösträttsreform, genom vilken Sveriges bönder skulle trängas bort från inflytandet i kommunala angelägenheter. Sedan gamla tider har omvårdnaden av dessa angelägenheter varit i särskilt hög grad anförtrodd åt dem, och de hava omhänderhaft desamma på ett sätt, som länt kommunerna till gagn och dem själva till heder. Genom sin nära samhörighet med kommunerna och det mångsidiga sysslandet med praktiska företag äro de ock alltjämt väl skickade att avgöra både vad kommunen behöver o' h vad den orkar bära. Det måste därför enligt min mening även lända kommunerna till skada, om genom den lika rösträttsens införande bondeklassen skulle mista sitt nuvarande inflytande.

Redan dessa kommunala verkningar synas mig ägnade att framkalla allvarliga betänkligheter emot det väntade rösträttsförslaget. Men härtill kommer, att regeringen, enligt vad som blivit upplyst, har för avsikt att lämna frågan om den kommunala rösträttens inverkan på första kammarens sammansättning alldeles åt sidan. Den meningsriktning, som jag har äran att företräda, kommer självfallet att sin plikt likmätigt ägna det ifrågavarande förslaget den sakliga och ingående prövning, som ärendets vikt påkallar, men det torde likväl redan nu böra sägas, att ett förslag, som icke tillgodoser jordbrukarnas berättigade krav på inflytande i kommunerna och icke tager hänsyn till första kammaren utan rubbar den grund, på vilken vårt tvåkammerssystem är uppbyggt, icke kan påräkna vårt bifall.

Det lär väl slutligen kunna med fog sättas ifråga, om icke den närvarande tidpunkten lämpar sig illa för framförandet av denna reform, om vars nytthet och nödvändighet mycket skilda meningar finnas bland vårt folk. Kriget och de av kriget vållade rubbningarna i avseende å samfärdseln och näringslivet hava ställt oss inför en mångfald nya och svårlösta uppgifter, av vilkas lyckliga lösning vårt folks välfärd är i mycket hög grad beroende och som icke utan våda kunna uppskjutas till morgondagen. Till dem hör i första rummet omsorgen om vår folkförsörjning och omvårdnaden om dem bland folket, som hårdast tryckas av dyrtidens bördor. Dessa uppgifter, mina herrar, synas mig vara både tillräckligt betydelsefulla och tillräckligt mäktpåliggande, för att vi skulle till deras lösning samla våra ansträngningar med undanskjutande av allt, som kan splittra och försvaga oss. I dessa svåra tider och i de

Udvald utvald av
statsverks-
propositionen
n. n.
(Forts.)

kanske än svarare vi gå till mötes borde alla våra bemödanden inrikta sig på att jämte bevarandet av vårt lands frihet och självständighet med gemensamma krafter söka föra vårt folk fram genom kristidens vedermödor.

Herr Vennerström: Herr talman, mina herrar! Jag har tillåtit mig att anteckna mitt namn på talarelistan omedelbart efter herr Lindmans för att redan från början sätta regeringen i den angenäma situationen att känna sig själv som kyrkan mitt i byn. Här har nu herr Lindman fört talan på oppositionens från höger vägnar, och undertecknad tillåter sig föra talan för oppositionen från vänster. Sedan återstår alltså för regeringen själv att intaga det gyllene medelpartiets bekväma ställning och säga: vår ståndpunkt är den rätta, därför att vi blivit utsatta för kritik från tvenne diametralt motsatta håll.

Jag tillåter mig fastslå, att den förklaring, som den socialdemokratiska vänstern gav vid bildningen av den nya regeringen, vidhåller vår riksdagsgrupp, då den nu för första gången framträder såsom självständig, fullt oberoende grupp, som samtidigt har valmännens mandat. Vi fastslogo vid bildandet av regeringen, att vi böra behandla densamma enbart efter dess gärningar. I varje sådan punkt, där den fyller de demokratiska måtten, stödja vi densamma gentemot högern, och vi göra det särskilt gentemot de tonfall, som i fråga om den kommunala rösträtten anslagos från herr Lindmans sida. Men i alla de punkter, där regeringen avviker från den socialdemokratiska åskådningens tankegång, där kommer den socialdemokratiska vänstern att gå till anfall och opposition mot den nya regeringen. Vi måste av detta skäl genast från början såsom representanter för Sveriges enda oberoende socialdemokratiska parti säga ifrån, att vi nödgas avlämna en officiell krigsförklaring till regeringen på grund av dess ställning i de stora partiskiljande politiska frågorna.

Nu vet jag, att regeringen naturligtvis, då vi blott äro 11 man inom riksdagens andra kammare och då vi bakom oss hava endast 60,000 valmän, är av den uppfattningen, att sådana fiender kan en regering i dussintal få på halsen utan olägenhet, men jag tror, att det är lämpligt, att ställningen från början är klar. Vi nödgas intaga en kampställning i de stora politiska frågorna, där regeringens program uppenbarligen är lagt enbart efter liberala linjer men alls icke efter de socialdemokratiska linjerna, som dock det socialdemokratiska högerpartiet enligt sitt eget program borde bekänna sig till.

Jag vill börja med militärfrågan. Valresultatet är uppenbarligen folkets synnerligen klara och bestämda dom över högerns miljonrullningssystem. Den är på samma gång en folkets förkrossande dom, den första som svenska folket varit i tillfälle att ge, över 1914 års brutala, ja rent av djuriska idéer, som förvandlat världen till ett helvete och till en blodstuga. Det är säkert, att många av valmännen förväntat, att nu borde komma en allvarlig

och skarp vidräkning med militarismens urusla och genomfördärva-
de system. Detta är många av valmännens mening, men det fin-
nes tyvärr intet av allt detta i statsverkspropositionen, intet i tron-
talet. Det enda man finner är någon bromsning i snälltågssarten,
men till och med denna bromsning är för herr Lindman och hans
parti alltför hård. Vi se, att fjärde huvudtiteln svällt från 89 till
101 miljoner kronor, en höjning alltså med 12 miljoner kronor.
Den femte huvudtiteln har endast svällt en liten smula, men sedan
hava vi neutralitetsutgifterna med ytterligare 33 miljoner kronor.
Vi se följderna av dessa starka militäranslag bland annat på
skattelistorna.

Nu är det visserligen sant, att vi icke ha några nya indirekta
skatter föreslagna och icke heller någon direkt inkomstbeskattning,
annat än att man föreslår en sådan, som dock enligt förkludande
icke kommer att drabba de mindre inkomsttagarna. Det ser alltså
synnerligen ljusst och trevligt ut. Men de indirekta skatterna fin-
nas i alla fall, ehuru de icke synas. Vi ha dem i form av be-
bådade taxeförhöjningar. Man bebådar en höjning av telefon- och
telegraftaxorna, en höjning av postbefordringsavgifterna. Vi veta,
att förliden riksdag framlade högerregeringen ett förslag om en
väsentlig höjning av postbefordringsavgifterna. Vid detta tillfälle
gick den samlade vänstern, särskilt under ledning av en sådan man
som herr Palmstierna, då ledamot av bevillningsutskottet, synner-
ligen energiskt fram mot varje tanke på någon som helst höjning
av posttaxan. Nu har samma partiets regering kommit till mak-
ten och bebådar nu den höjning som vänstern i fjol lyckades för-
hindra, och vi se även herr Palmstierna som en av talesmännen
för den bebådade höjningen av postbefordringsavgifterna.

Så har det även bebådats en höjning av järnvägstaxorna. Den
höjningen skulle komma vid sidan av riksdagens egen bestämmande-
rätt. Redan i fjol höjdes järnvägstaxorna ett par gånger, och sä-
kerligen hava åtskilliga tiotals miljoner kommit att på denna in-
direkta skatteväg tagas ur den hårt belastade breda befolkningens
fickor. Vi få nu bebådande av en ny sådan taxeförhöjning, men
då vill jag inom parentes säga, att det är någonting synnerligen
absurt, att ett sådant skatteområde, ty det rör sig dock i själva
verket icke om något annat än en indirekt skatt, skall ligga utan-
för riksdagens bestämmanderätt. Jag uttalar den förhoppningen,
att riksdagen skall vidtaga åtgärder, så att riksdagens urgamla rätt
att enbart själv sköta beskattningen vilar inom riksdagen och att
även en sådan fråga som höjning av järnvägstaxorna beslutas och
bestämmas av riksdagen själv och icke enbart av Kungl. Maj:t.
Gentemot dessa taxeförhöjningar bör, synes det mig, från riksdag-
ens vänsterpartiers sida göras ett synnerligen bestämt motstånd,
och jag uttalar den förhoppningen, att den samlade vänstern i
dessa frågor skall veta att förhindra någon taxeförhöjning. I fall
nödiga inkomster måste tagas på annat håll, då får man tillgripa
en väsentlig beskattning av det stora kapitalet, eller om man
måste inskränka på utgifterna, då måste man vidtaga ordentliga

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

och synnerligen befogade reduceringar av de stora militärutgifterna.

Herr Lindman förde talan för vissa delar av svenska folket och uttryckte deras känslor i den militära frågan. Han ansåg, att en väsentlig höjning av de militära huvudtitlarna skulle vara av behovet påkallad. Jag tillåter mig att hävda den diametralt motsatta uppfattningen, att den allmänna stämningen bland Sveriges djupa folklager, som ändå bära den tyngsta bördan, är den, att man kräver en väsentlig reducering, en reducering fram mot avväpning, och icke de ökade militärbördor, som herr Lindman talade för. Särskilt växer den stämningen bland Sveriges folk, att regeringen borde, om så är möjligt, framlägga förslag till riksdagen eller, i den mån som det är möjligt, på förordningens väg genomföra ett inställande av samtliga vapenövningar. Herr Lindman talade om nödvändigheten att öka Sveriges livsmedelsproduktion, att nyodla landet och skaffa fram mera mat samt hejda svälten. Ja, det är sant, men var finnes arbetskraft? Någon säger: låt oss stanna industrien för några veckor eller månader. En annan säger: tillgrip den civila värnplikten. Men gentemot detta, som egentligen endast är otillfredsställande palliativ, står, tror jag, såsom den härskande tanken att inställa vapenövningarna. Bundna av vapentjänsten finnas tiotusentals bönder, bondsöner, jordbruksarbetare, som kunna bruka jorden. De behöva komma loss för att öka den tyvärr alltför knappa brödfödan.

Den nu sittande regeringen skall ju till stor del vara Sveriges organiserade nykterhetsvänners regering. Jag tror icke, att någon föregående svensk regering inom sina led räknat ett så stort antal organiserade förbudsvänner. Man hade då kunnat vänta, att just denna regering, till stor del bestående av organiserade nykterhetsvänner, skulle ögonblickligen framlägga ett synnerligen genomgripande förbudsförslag. Var finnes förbudsförslaget? Intet därom i trontalet, intet i statsverkspropositionen. Inte ett ord om det permanenta förbud, som den av den föregående vänsterregeringen år 1911 tillsatta kommittén har arbetat på i snart sju år, föreligger från regeringens sida. Var ha vi det tillfälliga förbudet? Det liberala partiets parlamentariska ledare hava inom denna församling gått synnerligen starkt i elden för det tillfälliga förbudet. Det socialdemokratiska partiet har vid två kongresser sedan krigets början enhälligt antagit uttalande för det tillfälliga förbudet, och vid en av dessa kongresser sändes en deputation till den Hammarskjöldska ministären, och bland denna deputations medlemmar fanns bland andra herr Palmstierna, numera ledamot av den sittande regeringen. Jag vill ställa den frågan och anhålla om ett besked, ja eller nej: tänker regeringen, då den har makt och rätt därtill, framlägga de förut krävda förordningarna om ett tillfälligt förbud? Är det måhända så, att de skäl, som förut funnos, nu icke gälla, eller är det måhända så, att ett parti i opposition är något helt annat än ett parti vid makten och att alltså partiet vid makten icke är bundet av program och löften av samma parti i opposition?

Skulle frågan besvaras med nej, få vi väl vidtaga några kraftåtgärder. Det blir väl då nödvändigt att ställa till med en ny deputation, och jag hoppas, att vi i sådant fall åter få räkna herr Palmstierna som ledamot av denna deputation.

Den nuvarande regeringen har ett uppdrag från folket mera viktigt än de andra, och det är att vara en författningskampens regering. Den är i någon mån ett uttryck för folkets längtan efter en vidgad och bredare demokrati. Den författningskamp, som började den 5 juni i fjol under interpellationsdebatten, den skall nu fullföljas av vänsterpartierna, liberaler och socialdemokrater, från regeringsbanken. Ja, herr Lindman har icke givit regeringen något uppdrag. Herr Lindman sade nej från början. Men äro vi icke överens om, att herr Lindman i dag verkade i hög grad en gengångare från en gammal och grånad forntid? I en sådan tid som den nuvarande, när dagens tidningar bära budskap om att den österrikiska regeringen redan vill genomföra en reformering av den kommunala röstskalan i ett krigförande land, där nog säkerligen sammanhållning behövs lika mycket som i ett neutralt, då står herr Lindman och säger i ett neutralt och fredligt land: låt oss icke splittra folket genom att tala om rösträttsfrågan! Men vi böra tala om den, och icke blott tala om den, utan nu är äntligen handlingens stund kommen. Då framställer sig den frågan: är regeringen i sitt författningsprogram talesman för hela den svenska demokratin?

I trontalet gavs ett löfte därom, att proposition om kvinnans rösträtt äntligen skulle framläggas. Det är tacknämligt, att äntligen Sveriges kvinnor, kvinnor från ett folk som enligt kungsord är ett av världens mest mogna folk, befrias från den skammen att vara mindervärdiga i förhållande till de övriga skandinaviska kvinnorna, för att icke tala om Rysslands, Englands och Amerikas kvinnor samt kvinnor inom övriga folk, som sannerligen äro mindre civiliserade än Sveriges folk. Det är ju också tacknämligt, att regeringen även kommer att framlägga förslag om att rasera det bålverk av penningpåsar, som högern med den fyrtiogradiga skalan rest gentemot Sveriges demokrati. Ja, herr Lindman anmälde en avvikande mening. Disponenten, storfinansiären, den store industriidkaren, amiralen herr Lindman, han talade i dag som teaterbonden. Han skrämmer bönderna: nu skall böndernas ställning raseras inom Sveriges kommuner genom genomförande av avskrivning av den 40-gradiga skalan. Jag tror, att stora delar av Sveriges bönder ändock icke följa den nye bondeledaren, ty de studera på mellanstunden den svenska statistiken, och den säger, att böndernas röstvärde i genomsnitt ligger lägre än de svenska industriarbetarnas klass. Denna skrämsel hos de svenska bönderna är obefogad.

Så långt äro vi skyldiga regeringen ett tack, men här göra vi halt med berömmet. Vi kunna icke rimligtvis begära av en regering, som genom statsrådsleden lovat att med liv och blod försvara konungadömet, att den skall framlägga förslag om en republikansk statsförfattning. Det är orimligt att begära. Men det är dock

*Vid remiss av
statsverks-
propositionerna
m. m.
(Forts.)*

Det remiss af
statsverks-
oppositionen
m. m.
(Forts.)

något pikant, att Sveriges konung hälsar med värme — och det göra vi alla, liksom herr Lindman — den fria republiken Finland — icke konungadömet Finland. Vi kunna icke heller begära, att regeringen framlägger förslag om första kammarens avskaffande. Men nog är det väl i alla fall ett fattigdomsbevis hos regeringspartierna, att dessa, då de rasera hela grunden för första kammaren, ändock icke äro på det klara med huru man sedan skall ställa med den institution, vars grundval man går att rasera. Men vad man däremot med fullt fog kan begära är en ordentlig revidering av alla de olika gällande strecken. Nu lovar ju trontalet — ja, icke lovar utan hoppas — att man vid denna riksdag skall kunna revidera de olika strecken. I fråga om kvinnorösträtten säger Kungl. Maj:t: »Jag skall». Det låter synnerligen energiskt och viljestarkt. Beträffande revideringen av de andra strecken säger regeringen: »Vi hoppas». Det låter något mjukt och beskedligt. Vad är det då, regeringen hoppas? Jo, enligt den programförklaring, som avgavs vid regeringens debut, vid dess bildande, är det uppenbarligen icke samtliga streck utan huvudsakligen utskyldsstreck som skall något revideras, något uppmjukas av Kungl. Maj:t. Jag vill då ställa den frågan till regeringen: Huru tänka herrarna göra med åldersstreck? Skall verkligen denna upprörande orättvisa finnas kvar, att männen mellan 21 och 24 år skola ha rätt att dö för landet men icke att rösta för landet, att de skola ha rätt att med gevär i hand värna huvudsakligen andras intressen, men icke hava den rätten att med valsedeln i hand värna huvudsakligen egna intressen.

Jag vill vidare framställa den frågan: huru tänker regeringen göra med bostadsbandet i fråga om valbarhet? Vi ha i år fått en synnerligen dräplig illustration till huru detta kan avstänga dugande män, ja, kanhända Sveriges bästa män från möjligheten att göra sig hörda inom den svenska lagstiftande församlingen. Vid höstens riksdagsmannaval ansågo Stockholms arbetare — en något underlig tanke! — att deras intressen icke kunde gagnas i riksdagen av en sådan man som borgmästaren Lindhagen. Senare på hösten följde val i Norrbottens läns norra och i Jämtlands läns norra valkretsar. Vem ville norrlänningarna helst av alla erhålla? Jo, den man inom Sverige, som gjort mest för Norrland. Det är icke någon av norrlänningarna, utan det är borgmästaren Lindhagen. Ja, herrarna på Norrlandsbänken få icke bli arga på mig, men jag säger sanningen, att ingen norrlänning inom svenska riksdagen gjort vad borgmästare Lindhagen gjort för Norrland. Hade icke bostadsbandet varit, hade han ögonblickligen blivit en av deras kandidater. Han hade blivit vald och hade alltså inom Sveriges riksdag kunnat gagna Norrland på samma gång som hela Sverige enligt sina ideella synpunkter. Men då säger någon från regeringspartiet: »Det var bara en vänstersocialist, och det gör ingenting.» Men detsamma kunde hända någon annan vid ett annat tillfälle. Det sades i fjol, att herr Edéns mandat var hotat inom Uppsala län på grund av den separatpolitik, som fördes från bondeförbundets sida. Nu var detta icke sant, men om det varit sant, vill jag fråga det

liberala partiet: hade icke herrar liberaler och även herr Edén då varit av den uppfattningen, att man gärna kunnat upphäva bostadsbandet?

Såsom en sammanfattning av mitt yttrande i denna fråga vill jag säga, att den reform, som regeringen lovar oss, den samlar icke, den spränger Sveriges demokrati. Den är icke en slutsten i den fast upptimrade demokratiska författningsbyggnaden. Den är signalen till en ny och upprivande författningsstrid. Herr Lindman trodde sig år 1907 hava löst rösträttsfrågan. Huru gick det? Han försummade det psykologiska ögonbläcket. Efter 10 år är den reformen överlevad, och vi stå nu mitt uppe i en ny och brinnande författningskamp. Skall även demokratiens egen regering försumma det psykologiska ögonbläcket? Skall den icke kunna lösa frågan en gång för alla och på det sättet få den slutligen löst? Regeringen har makt att samla hela den svenska demokratin till en maktfaktor, mot vilken alla klassprivilegier, alla klassfördomar och klassförtryck icke kunna hålla stånd. Men det förefaller, som om regeringen skulle försumma att samla hela den svenska demokratin i gemensam kamp mot den svenska högern, baserad på sitt fåtals- och kapitalvälde.

Herr Lindman har med fullt fog gjort gällande, att livsmedels- och försörjningsfrågorna äro bland de väsentligaste vid detta års riksdag. Man kan säga, att signaturen på riksdagen 1918 är en nödårsriksdag, en sådan, som aldrig funnits. Regeringen är ett uttryck för folkets i val längtan efter mera bröd och ett jämnare fördelat bröd. Regeringens börda är övermåttan stor. Och man skall icke från någon sida i onödan lägga stenar på den bördan. Det borde även herr Lindman hava något besinnat vid sin kritik av regeringens ståndpunkt i livsmedelsfrågan, då regeringen nämligen har de gångna högerregeringarnas synder i den frågan hängande såsom en tung kvarnsten kring sin hals. Det är några av dessa högerregeringars synder, som denna regering i livsmedelsfrågorna får till stor del sota för. Att i så fall göra såsom herr Lindman — själv vara på de anklagades bänk och själv ställa sig såsom åklagare — det är ett beteende, som, vill jag hoppas, får ett väl-förtjänt och skarpt svar från regeringsbänkens sida.

Vi veta alla, att våra förråd äro på upphällningen. De bli kanske slut på vårsidan. På våren och sommaren hotar svältnöden. Var finnes räddningen för de stora arbetareskarorna, för de delar av svenska folket, som hotas av denna svält? Jag vill mot herr Lindman, när han talade i importfrågan, säga, att det viktigaste intresset för svenska folket är att erhålla mat för att därigenom undgå svält och räddas från det hemska, som hotar oss på våren eller sommaren. Mot detta väger varje annat intresse fjäderlätt utom ett, nämligen att icke Sveriges neutralitet kränkes och Sverige på så sätt ryckes in i krigsvirveln. Till regeringen vill jag, på samma gång som jag erkänner dess vilja att ta upp produktionsfrågan, som högerregeringarna grymt försummat, säga: »Se till, att alla livsmedelstillgångar komma fram!» Där livsmedel finnas,

Vid rensning av
statsverks-
propositioner
m. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
n. m.
(Ports.)

böra dessa tillgångar verkligen konstateras. Statsinventering av alla livsmedelslager är nödvändig, för såvitt man skall kunna undvika den av ingen önskade privata inventeringen, av vilken vi i våras hade några fall, som vi säkerligen icke vilja se upprepade. Jag vill vidare säga: »Se till att de förråd, som finnas, bli jämnt fördelade!» Kan det icke allvarligt övervägas om icke skillnaden mellan självhushållarnas tillgångar på bröd och en vanlig människas mindre tillgångar blir åtminstone något utjämnad? Jag säger icke detta av missunnsamhet mot producenterna. De må gärna för mig, då tiderna äro sådana, behålla alla sina produkter. Men större är det intresse, som bäres upp av de hungrande arbetarskarorna. Det väger tyngre och de böra hjälpas i första hand. Då böra andra intressen komma senare, och det böra de, som äro särskilt gynnade, själva vara de första att inse.

Se vidare till, att livsmedelslagarna verkligen bli respekterade! Det finns livsmedelslagar — jag vet det. Det finns vackra och stränga livsmedelslagar i teorien. Det finns papperslagar, men var finnas lagarna i praktiken? Trots gällande lag om maximipris veta vi allesammans, att priset på smör står i 7 å 8 kronor per kilogram. Kaffe säljes för 20 å 25 kronor kilot. Det finns en ockerlag, men vi veta allesammans, att varor säljas för 200, 300 ja 400 % öfver verkliga värdet. Det finns en lag mot livsmedelsförfalskning, men vi veta allesammans, att här i landet tillverkas surrogat, som i värsta fall äro skadliga och i bästa fall onyttiga, och som säljas ofantligt mycket öfver det verkliga värdet. Regeringen har bebådät en skärpning av kristidslagarna. Jag vill å mitt partis vägnar uttala den förhoppningen: Låt skärpningen komma snart, låt den bli effektiv och låt den drabba alla jobbare och låt oss komma dithän, att man respekterar gällande livsmedelslagar! Varom icke hotas måhända hela vår nu gällande livsmedelsreglering att fullkomligt bringas i virrvarr.

Vi se säkert allesamman med bävan mot framtiden, mot våren och sommaren. Vi hava liksom på känn, att det kan tima en ohyggelig katastrof. Vi ha hört talas om det, och vi känna innerst inne, att något förfärande kan tima. Svälten är en naturkraft. Det är en obändig naturkraft, och den är en däre, som icke räknar med de obändiga, oformliga, men i alla fall existerande naturkrafterna. Bakom anarkien i Ryssland har svälten legat. Bakom anarkien i Finland har svälten legat. Bakom den stora väldiga strejkrörelsen i Österrike, som satt det samhället i gungning, där har svälten legat. Är icke svälten i Sverige av samma natur som svälten i andra land?

Nej, det kräves starka tag från enskilda och från statsmakternas sida. Herr Lindman har talat om medborgaranda. Ja, det kräves inte den medborgarandan — jag tror mängen högerman tänker på den — som formas av polissablar och även av användning av svenska bajonetter, betalda av Sveriges arbetarklass och måhända förda av svenska arbetare. Den medborgaranda, som kräves från de enskilda, är den, att den, som mycket har eller något har, skall

hjälpa dem, som intet ha. Och för statsmakternas vidkommande höves det här handlingar. Regeringen har visat, att den vill åtminstone något. Jag vill sluta mitt anförande med en vädjan till regeringen att visa *verklig* handling, än mera handling än nu, som kan hjälpa Sveriges breda lager, dess fattiga och svältande folk, genom den ohyggliga period, som vi allesammans veta stundar till våren och sommartiden.

Vid remiss av
statsverks-
propositioner
m. m.
(Forts.)

Herr Räf: Herr talman, mina herrar! Jag har suttit i denna kammare under 18 riksdagar, men har ännu aldrig tagit till orda i någon remissdebatt förut, och därför må det ursäktas mig, då jag nu ber att få säga några ord. Det är nämligen på det sättet, att jag nu näppeligen kunnat låta bli att begära ordet.

Omständigheterna äro nu sådana, att jag skulle vilja tala om varjehanda saker. Som nykterhetsvän skulle jag sålunda vilja säga, att vi nu efter dessa många års arbete av nykterhetskommittén, som redan kostat statsverket 149,353 kronor, verkligen väntat oss att få ett förbudsförslag på bordet. Emellertid hoppas jag, att den regering, som nu sitter, snart skall lägga fram ett sådant förslag.

Mitt anförande vill jag emellertid huvudsakligen anknyta till jordbruket eller minde huvudtitelns uppställning och därtill hörande angelägenheter. Jag har nämligen där med mycket stor noggrannhet sökt efter några förbättringar i de hänseenden, som jag här tänker på, men jag har inte kunnat upptäcka några sådana. Jag vill emellertid säga, att det inte alls är min mening att sjunga den gamla hedniska visan om vad vi skola äta och dricka och kläda oss med. Visserligen är det sant, vad det bevingade ordet säger, nämligen att under den Hammarskjöldska regeringen fingo vi tre sockerstycken, under den därpå följande två, men under den nuvarande endast ett sockerstycke, men, mina vänner, det är på det sättet, att förnöjsamheten och tacksamheten bryter detta enda sockerstycke i fyra stycken, och på så sätt blir tämligen väl försedd i alla fall. Emellertid bör det erkännas, att det är svårare att anlägga förnöjsamhetens, tacksamhetens och erkännandets synpunkter på dessa saker än att uppväcka knot, avundsjuka och elakhet.

Vad jag egentligen här fäst mig vid, är således endast *sättet* för fördelandet av dessa små smulor, som vi nu i alla fall få, samt de många svårigheter och ledsamheter som denna fördelning vållar ute i bygderna. Och dessa svårigheter och ledsamheter gälla inte endast konsumenterna utan även producenterna. Se till exempel, för att nu hålla oss till konsumenterna, bara på dem, som få stå i långa köer, i städerna i synnerhet, men även här och där på landsbygden, för att kunna få ut bara de där korten. Dagen därpå infinna de sig för att söka få ut vad de skulle få på dessa kort. Och det är inte sällan köerna då bli så långa, att den svaga kvinnan, som fått vänta länge, dignar i vinterkölden och måste bortföras för att omhändertas av barmhärtigheten. Det kan dessutom hända, att när halva kön har fått sitt, varan är slut, och de övriga få gå med oförrättat ärende och komma igen någon annan timme samma dag

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.

(Forts.)

eller dagen därpå för att då på nytt försöka få något av de smulor, som kunna finnas kvar. Det är således inte blott tid, som på detta sätt går förlorad — ehuru även tidsförlust betyder pengar — utan kroppshälsan för de svagare i samhället sättes härigenom allvarligt på spel, och det åstadkommes många rubbningar i hemmen, genom att man tvingas att stå den ena timmen efter den andra i dessa långa köer.

Ja, då kan man invända; detta har ju egentligen intet med regeringen att göra. Jo visst, ty det är ifrån den hela denna ransoneringskommission kommer, och det hela utgör ett enda sammanhängande system. Den som var med år 1868 minns också, att vi då hade ungefär lika höga spannmålspriser som vi för närvarande ha, men avlöningarna voro då ungefär endast en tiondedel av dem, som nu gälla här i landet, och det är kanske lättare att nu genom arbete förtjäna 7 kronor 50 öre än det då var att förtjäna 75 öre, men några sådana här ledsamheter och svårigheter gjorde sig då inte gällande. Självt levde jag med på den tiden, och vet, hur det var. Jag tror, att om regeringen vill lägga sig vinn om saken — jag adresserar mig med en varm vädjan till regeringen härvidlag — skall det gå att åstadkomma något fördelaktigare förhållande för konsumenterna i dessa hänseenden.

Jag sade, att det inte endast är konsumenterna utan även producenterna det gäller, och då syftar jag på dem, som äro de verkliga producenterna av livsmedel i vårt land, nämligen jordbrukarna. Vi ha här kommit in i det skedet, som den första talaren framhöll, att man måste medgiva, att jordbruket är en absolut nödvändig huvudnäring för vårt land. Man har inte medgivit det förut, utan man har t. ex. i valstriden 1911 och till och med i denna kammare tillåtit sig sådana uttalanden som: »bär icke jordbruket sig, så, à la bonne heure, gå då över till industrien, och importera de spannmålsförråd vi behöva!» I 1911 års valstrid uttalades dessutom, att våra kuster voro så långa, att de inte kunde blockeras, och därför kunde man gott gå över till industrien och låta jordbruket gå tillbaka. Nu är det inte blott så, att våra kuster, som man sade icke skulle kunna blockeras, utan även världshaven blivit blockerade, och därmed jordbrukets absoluta nödvändighet ett faktum. Nu duger det således icke längre att tala ringaktande om jordbruket, och jag hoppas, att varken i denna kammare eller någon annanstans det finnes någon, som gör dylika uttalanden mera.

Men i vilken ställning har man nu försatt dessa producenter, jordbrukarna? Jo, man har satt in dem innanför ett galler, vars spetsar man gjort ofantligt höga. Man säger nämligen till jordbrukaren: »du måste lova på heder och samvete att göra så och så, och ve dig, om du inte gör det, ty då hänger en piska över dig, som heter upp till 10.000 kronors böter». Sedan säges till jordbrukaren innanför detta stängsel: »var god och arbeta med liv och lust för det och det priset!» Det är sannerligen inte så roligt för jordbrukarna att råka in i dessa livsomständigheter innanför detta stängsel. Vad säger man honom vidare? Jo: »vi skola sätta maximipris på

vad du tillverkar, och vidare skola vi låta den fria konkurrensen bestämma, vilka priser du skall betala för vad du köper: harvar, plogar, maskiner, kläder etc». Ja, man drar på munnen åt mig, men så är det. Men det är inte bara dessa saker jordbrukaren skall inköpa till dyra pris, utan sina egna produkter skall han lämna bort den ena dagen för att köpa igen dem en annan dag till ungefär dubbelt så höga pris. Jag har inte tid att illustrera detta nu med exempel, men jag skall göra det, om jag blir angripen.

Vid remiss av
stataverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Jordbrukaren måste under dessa omständigheter söka noga överväga vad han skall företaga sig. Om han skulle försöka att bryta nya tegar? Omöjligt. Det skulle kosta 2 å 3 ggr kanske 4 ggr så mycket pr tunnland som för endast fyra år sedan. Men för övrigt är det omöjligt att få något arbetsfolk för sådant ändamål. Då resonerar han som så: »Jag får väl då försöka gödsla upp de tegar jag har, på det att de måtte bära rikare skördar.» Han försöker därför skaffa artificiella gödningsämnen, men mötes då av bestämmelserna: »understå dig icke att begagna dessa gödningsämnen på uppmarksåker, ty då får du böta tio gånger det belopp dessa ämnen kosta». Och således är han även här utesluten från möjligheten att något utträtta.

Han tänker då kanske som så: då får jag väl då ta väl till vara den kreaturgödsel jag har, och rekviderar för den skull torvströ. Han går till livsmedelsnämnden i socknen och säger: var god rekvidera torvströ åt mig, och nämnden skriver till F. H. K. Han väntar två veckor, tre veckor. Intet svar. Han ger nämnden ännu en påminnelse, och den avlåter ytterligare en skrivelse. Han väntar fjorton dagar, och då kommer verkligen ett svar, d. v. s. ett alldeles intetsägande svar. Han vänder sig då på nytt till nämnden och väntar ytterligare fjorton dar. Då kommer det svar, och vad innehåller det och ger honom för möjlighet. Jo, det säger, att man har överlämnat handlingarna till torvströcentralen.

Jag tänker, att när jordbrukarna få gå på det sättet en liten tid, bli de ganska benägna för att göra på samma sätt med dem som sitta inom den där folkhushållningskommissionen som ryssarne gjorde med Knut Posse och Viborgska smällen.

Ja, invänder man, men under sådana förhållanden kan jordbrukaren slå sig på mjölkproduktion, kanske lyckas han bättre på det sättet. Och huru går det då? Jo, jag kan försäkra herrarna, att om vi jordbrukare finge sälja våra fodermedel, hö, halm och rotfrukter, till nuvarande priser, skulle det vara den allra bästa affären, och det skulle löna sig mycket bättre än att producera mjölk till de priser denna för närvarande betingar, men ändock säger man åt oss, att vårt pris härpå är oförsäkt. Jag talar även härvidlag av egen erfarenhet. Den allra bästa affär jordbrukaren kunde göra vore att realisera alla sina tillgångar och vad han har på lager, men hur går det då för den svenska livsmedelsproduktionen i framtiden?

Lägg nu härtill, att jordbrukaren har över sig alla dessa otydliga föreskrifter. Den ena föreskriften efter den andra kommer ut, och åtta dar efter föreskriftens utgivande kommer en förklaring

Vid remiss av
statsoverkspro-
positionen
m. m.
(Forts.)

av den, och kanske om åtta dar en till för att giva en förklaring på denna, o. s. v. Men vad fordrar man av jordbrukarna härvidlag? Jo, man fordrar noggranna och korrekta upplysningar om det ena och det andra, om kvalitet och kvantitet, om arealen på hans olika tegar och deras avkastning, och han skall genast och midt under växande gröda vara färdig med dessa uppgifter. Jag tycker verkligen, att man farit något litet för hårt fram mot jordbrukarna.

Jag vill här nämna en annan sak, som jag visserligen icke själv varit ute för, men som ändock förekommer, enligt vad jag hört fullt trovärdiga personer meddela, vilka ständigt och jämt varit utsatta därför, nämligen att spioner gå runt omkring för att söka snoka upp, om icke bonden tilläventyrs har smitit en liten smula i alla fall och lämnat oriktiga uppgifter, och om dessa spioner icke kunna få reda på något på annat sätt, så gå de till bondens hustru och till hans drängar och pigor för att genom dem få tag i något, som kan anföras emot honom. Jag måste säga, att det under alla dessa förhållanden icke kan kännas alltför angenämt att sitta ute på landet och driva jordbruk, och det är icke underligt, om lifslusten faller bort en liten smula, när man behandlas på sådant sätt.

Vore det så, att hemmansägarna i vårt land vore revolutionära av sig, så kunde man befara det värsta, men nu har jag fått det intrycket, att de äro fullt lojala. Men vad som kan inträffa är, att det blir en revolution i ekonomiskt avseende, vilken kan ha en bra mycket större betydelse än en liten röd revolutionsunge.

När man gick att genomläsa propositionen, hade man således verkligen anledning vänta sig, att det i synnerhet under jordbrukets huvudtitel skulle föreslås några kraftiga åtgärder för upphjälpande av jordbruket och tillgodoseendet av dess intressen. Men jag må säga, att jag blivit högeligen besviken i det hänseendet. Efter den uppsättning, som vi nu i alla fall ha fått inom jordbruksdepartementet, och med den praktiska erfarenhet, som där borde vara representerad, hade jag verkligen väntat förslag om kraftigare åtgärder i detta avseende, än de, som nu här föreligga. Blygsamhet är dock det mest utmärkande draget uti såväl propositionen nr 1 som nr 2 i vad de beröra jordbruket. Det är endast några få och obestämda ord beträffande produktionens stimulerande, men för övrigt är det mest fråga om teorier och teoretici. Men tror man verkligen, att 1918 års skörd kan upphjälpas med teorier och teoretici? Jag tror, att vi ligga alltför nära inpå såningstiden för att något skall vara hjälpt därmed.

Nej, mina herrar, vad jordbruket verkligen behöver i närvarande tid, är ett ekonomiskt underlag. Det är vad den behöver och icke endast prat. Vi stå annars i den ställningen, att det är fara för, att jordbrukarna skola realisera sina tillhörigheter, om de icke få ett ekonomiskt garanterat underlag för framtiden. Men vi ha ju nyss hört från Stockholmsbanken, vad jordbruket betyder i närvarande stund.

Här framhålles nu i den kungl. propositionen, och till och med i trontalet har man lagt Konungen i munnen, att vi skola få kvinn-

lig rösträtt till stärkande av vårt folks ställning. Ja, den, som tror att den kvinnliga rösträtten även uppbjälper jordbrukets produktion gratulerar jag. Jag tror för min del icke alls därpå. Om man verkligen vill en författningstrid, så skulle det enda, som härvidlag kunde vara till nytta för jordbrukarna, vara grundlagsfästade, starka garantier för den bofasta, jordbrukande befolkningen. Det kunde vara någonting, att under nuvarande förhållanden komma med, ty det behövs verkligen stabilitet för jordbrukarnas vidkommande.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.
(Forts.)

Under dessa förhållanden har jag icke kunnat annat än hälsa den bonderörelse, som gått fram under de sista åren, synnerligen välkommen. Den är visserligen litet yrvaken till att börja med, men man skall nog få se, att bönderna i alla fall äro sig lika, och att det icke dröjer så länge, innan de vakna upp och handla, såsom de alltid gjort, d. v. s. ganska förståndigt. Dessutom tror jag, att om man ser igenom nionde huvudtiteln, måste det verkligen förefalla, som om jordbruksministern skulle behöva något litet stöd av bönderna från hela landet, så att han kan våga litet mera, än han här gjort. Ett och annat ryck är ju tillfinnandes, men därvid stannar det och orden tycks ha fastnat, när det gäller att draga slutsatserna. Om bönderna nu träda fram från var sitt håll, skola vi nog se, att det blir bättre framgång i detta avseende.

Med detta har jag velat uttrycka, vad som ligger på många hjärtan ute i våra bygder och särskilt vad som ligger på mitt hjärta, och jag ber nu till sist att få tacka herr talmannen för ordet.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Den förste ärade talaren här i dag började sitt anförande med att uttala sin och, såsom jag antar, sina partivänners varma hälsning till Finlands folk med anledning av dess vunna frihet och självständighet. Jag vill å mina partivänners vägnar uttala en lika hjärtlig hälsning till våra bröder i Finland. Vi ha känt överallt i Sveriges land en våg utav glädje gå fram, då vi ha förnummit, att det börjat se ljusare ut för våra bröder där på andra sidan Bottenhavet.

Vid en remissdebatt brukar det ju vara vanligt, att man talar om litet av varje, och den debatt, som här redan varit, har ju även givit bevis för den saken.

När man då ser på Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och nr 2, kan man icke annat än uttrycka sin tillfredsställelse över, att regeringen så kraftigt, som den gjort, framlagt förslag om åtgärder till förbättrande av de minst bemedlades och den fattiga befolkningens livsintressen. Det har föreslagits betydande belopp dels för dyrtidens lindrande och dels till höjande av avlöningarna till de lägsta och sämst ställda inom statsförvaltningen. Jag tror, att vi alla äro regeringen tacksamma för dess initiativ i detta avseende, och vi äro alla glada över, att det har funnits möjlighet ur budgetssynpunkt att gå så långt, som man gjort.

Jag vill icke gå in på någon kritik av statsverkspropositionen annat än på en enda punkt, och där gör jag det i viss mån därför,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

att jag skulle önska en kraftig och klar kurs från regeringen. Jag tänker härvid närmast på neutralitetsvakten.

Den andra talaren i dag vände sig mot regeringen, därför att den icke kommit med kraftiga förslag om nedsättning av militärbudgeten. När nu denna budget skall granskas i statsutskottet och där-
efter här i riksdagens kamrar, komma vi naturligtvis att få uppre-
pade debatter om just våra militära anslag både i allmänhet och
beträffande varje särskild sak. Det är nu icke min avsikt att här
ingå på något bemötande av vad ifrågavarande talare anförde i så-
dant avseende — det må ju i första hand vara regeringens sak —
eller att göra några uttalanden därom i annan mån, än att jag vill
säga, att vårt parti här i riksdagen och ute i hela vårt land alltid
hävdade den meningen, att man icke borde under kriget kräva någon
omläggning av vårt försvarsväsende, utan först efter dess slut kunna
tänka på att göra ett ordentligt grepp med avseende å våra försvars-
bördor. Jag kan icke se annat, än att regeringen i stort sett har följt
den taktiken och den uppfattningen vid uppgörandet av fjärde och
femte huvudtitlarna.

I allt fall kan man icke annat än förundra sig över, att de kost-
nader, som begäras till neutralitetsvakten, fortfarande äro så bety-
dande. Jag är fullständigt medveten om, att kostnaderna för neu-
tralitetsvakten nu äro helt andra, än vad de voro år 1914. Om man
jämför de belopp, som i detta avseende begärdes av den Hammar-
skjöldska regeringen eller som av den användes, med de belopp, som
äro upptagna i årets statsverksproposition för denna sak, så kor-
respondera de icke alls med varandra. Det är därvid att märka, att
maten nu är dubbelt så dyr som då och att allting är dyrare, vissa
varor ända till tre, fyra gånger så dyra som vad de då voro. Men
i alla fall synes det som om en indragning av neutralitetsvakten
hade bort kunna ske i kraftigare mån, än vad de nu föreliggande
siffrorna peka hän på. Jag är medveten om, att det kan finnas
internationella förpliktelser, som i detta hänseende i viss mån binda
regeringen, så att den måhända icke kan gå så långt, som den ön-
skade, när det gäller en inskränkning av neutralitetsvakten, eller kan
fullständigt borttaga densamma, även om det ur inrikespolitisk syn-
punkt kunde vara önskvärt. När jag nu fått ordet, vill jag emeller-
tid rikta den bestämda uppmaningen till regeringen, att den må göra
allt vad som göras kan för att så långt, som det är möjligt, ned-
bringa neutralitetsvakten och kostnaderna för densamma. Jag vet,
att detta är en allmän uppfattning i hela vårt land, icke minst bland
den stora lantbefolkningen.

Herr Lindman talade om den stora fråga, som vi ha trott och
hoppats skulle bliva den bärande vid denna riksdag, nämligen röst-
rättsfrågan. Han fällde därvid ett uttalande, som verkade på mig
synnerligen egendomligt, det uttalandet nämligen, att nu skola Sve-
riges bönder mista sin bestämmanderätt inom kommunerna. Och så-
dant tal kommer från en man, som själv jämte sina gelikar har
gjort så oändligt mycket för att ta bort böndernas självbestämman-
derätt inom kommunerna! Hur är det ute i bygderna där uppe i

norra Sverige? Jo, där betyda bönderna mycket litet i förhållande till bolagsdisponenterna. När dessa komma med sina fullmakter och ha med sig sina bokhållare, likaledes försedda med fullmakter från andra bolag, då betyda bönderna synnerligen litet, de väga fjäderlätt. Men ändå kan man från det hållet höra det talet, att böndernas makt nu skall brytas ned. Faktum är, att man nu över hela Sveriges land hyser en förhoppning, en bestämd önskan och en förväntan, att denna riksdag skall föra ut till Sveriges folk en ökad och vidgad medborgarrätt. Detta är icke ett tomt och löst talesätt, utan det är en önskan, som ligger i djupet hos en var av de fattiga medborgarna i vårt land. Vi kunna se, hurusom i andra länder rösträtt och medborgarrätt vidgas, medan vi ha en första kammare, som säger nej till alla genomgripande reformer. Vi gå till val gång efter annan, och vi göra allt vad vi kunna för att få fram folkviljan i vårt land, men vi ha en penningmaktens första kammare, som säger nej till allt. Då mister man tålmodet, och då måste det bli krav på en förändring, ett krav, som icke blott är en krusning på ytan, utan början till en verklig storm, som kan komma. Detta är något, som jag har ansett borde föras fram vid detta tillfälle. Det går verkligen icke an att bara bagatellisera den uppfattning, som nu sedan länge råder i Sveriges land på detta område.

Den fråga, som naturligtvis i dag bekymrar oss allesammans mest, är ju livsmedelsfrågan. Den kritik, som framkommit mot livsmedelskommissionerna och mot regeringen på den punkten, har jag icke någon anledning att taga upp. Jag vill endast säga, att det är icke så gott att handla, när man har att göra med ett konkursbo, och det är just ett sådant, som den nuvarande regeringen fått övertaga. Alla de missförhållanden och all den vanhävd, som fanns i vårt land från de föregående regeringarna, har den nuvarande regeringen fått taga hand om, och om den icke kunnat uppfylla alla de krav, som man velat se uppfyllda, förstår man väl, att detta berott därpå, att svårigheterna varit alltför stora.

Det har av den siste talaren, och jag är säker om, att efter mig skall komma en hel rad av talare, som vittna detsamma, framhållits jordbrukarnas stora betryck. Våra industriarbetare och konsumenterna i allmänhet äro naturligtvis i synnerligen stort betryck, men här har man nu talat om böndernas svåra belägenhet. Detta tal ha vi hört förut och få väl höra allt fortfarande. Jag är den förste att medgiva, att Sveriges lantmän ha det svårt, men vem har det icke svårt i vårt land? Ha andra fattiga samhällsklasser det bra? Nej, långt därifrån. Jag är också villig att medgiva, att det måhända på vissa punkter kan vidtagas anordningar, som skulle göra, att lantmännen finge det bättre, men jag tror, att det är ett mycket överdrivet tal, när den siste talaren här kommer och säger, att det ekonomiska underlaget måste förbättras. Detta låter egendomligt, när man erinrar sig, hurusom endast för ett par dagar sedan i pressen lästes ett meddelande om, att jordvärdet stegrats med 100 procent under kriget i vissa delar av vårt land. Huru kan jordvärdet stegras på detta sätt, utan att Sveriges bönder i stort sett ha det bra?

*En remiss af
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsrerks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Jag vill endast säga ett ord till vad jag nu anført. Jag vill därvid understryka, vad herr Lindman här sade. Han yttrade, att det måste gå bra, om alla visa den rätta medborgarandan, d. v. s. att vi då skola kunna få föda och ta oss fram under denna svåra period. Jag ber att få understryka detta och vädja till regeringen och alla dem, som representera samhället i vårt land, att se till, att den rätta medborgarandan, om icke på annat sätt, så genom våldsmedel, präntas in i vårt folk, ty överallt i vårt land gå rykten om, att det är undansnillningar, jobberi och förakt för gällande lagstiftning på detta område, vilka upprört oss i vårt innersta. Här måste samhällsmakterna göra allt, vad de kunna. Jag vet nog, att regeringen icke kan göra annat än endels, den kan föreslå eller utfärda förordningar, och den kan se till, att Kungl. Maj:ts befälningshavande och åklagarmyndigheten göra sitt bästa. Men det är dock på dem, vilka ha uppsikten ute i landet, det är på dem, som det till väsentlig del beror; och med vad jag här yttrat, har jag i främsta rummet velat vända mig just också till dem och uttala den förhoppningen, att de måtte se till, att överallt i Sveriges land gällande lagar bliva efterlevda.

Herr Lindman talade något om utrikespolitiken. Det var mycket försiktiga ord och innebar intet nytt. Det skulle vara synnerligen glädjande, om tidningspressen inom det parti, som han representerar, gjorde på samma sätt, men när man sett högerpressen i vårt land under den sista tiden, då har man stått där med ytterligt stor förvåning. Regeringen har gått till det mycket svåra värvet att söka skaffa till Sverige varor av olika slag från skilda länder, varor, som vi så väl behöva, såsom livsmedel, oljor, koppar och annat, som är nödvändigt för vår försörjning och industri. Det har då naturligtvis gällt att genom mycket ömtåliga och svåra underhandlingar få avtal till stånd mellan Sverige och främmande makter. När regeringen har gått till detta värv, ha vi åtminstone haft den bestämda uppfattningen, att den gjort det med den fasta föresatsen att hävda Sveriges neutralitet och intressen så fullständigt, som det på något sätt vore möjligt, och Konungen har ju också i sitt trontal givit en bestämd försäkran i denna riktning; men vad har man trots detta sett? Jo, man har sett, hurusom under de sista dagarna högerpressen och särskilt två tidningar här i Stockholm — jag kan för övrigt gärna nämna deras namn, det är Nya Dagligt Allehanda och Aftonbladet — på ett sätt, som ytterligt förvänat oss, trätt fram för att klandra regeringen och genom att återgiva rykten och insinuationer på olika sätt sökt ställa regeringens underhandlingar i en ofördelaktig dager ur utrikespolitisk synpunkt. Det har förvänat mig, när jag sett detta och tänker på grundlagens bud. Det heter där, att såsom förbudet skall anses: »Allt kungörande i tryck av vad som hörer till statens å färde varande underhandlingar med främmande makter, eller eljest av Konungens, i sammanhang med dem, tillärnade beslut och avsikter, samt dess ministrars, råds och sändebuds värv, om det ej sker med regeringens tillstånd, eller med officiell tillåtelse; förbrytelsen straffas enligt allmän lag, och skriften konfiskeras.» Det är ju

ett kategoriskt och bestämt påbud. Men det tyckes vara så, att man i vissa fall glömmat grundlagen, medan den i andra fall skall fram, även om det är den allra minsta förseelse. För mig såsom lekman och såsom icke publicist utan som åskådare utifrån ter detta sig mycket egendomligt. Om en svensk medborgare fotograferar en skyttegrav eller en liten del av en fästning och lämnar eller ömnar lämna detta till en främmande makt, ja, då är det åtminstone fem års eller kanske livstids straffarbete, men ändå är kända denna fotografi värdelös. Men om en svensk tidning dag efter dag söker att genom publicerande av rykten, som äro mer eller mindre riktiga eller oriktiga, stjälpå, försvåra eller omöjliggöra en uppgörelse, som är ett livsvillkor för Sverige, mellan svenska regeringen och en utländsk regering, då tolereras detta, och då anses det t. o. m. såsom en bragd inom vissa kretsar av vårt folk. För mig är det ofattbart, att något sådant kan förekomma.

Jag har velat yttra dessa ord vid detta tillfälle. Jag vet att man icke bör draga in tidningspressen i riksdagsdebatter, det har sagts så många gånger, men jag har dock icke kunnat underlåta att för min del, och jag vill säga även å hela mitt partis vägnar, nedlägga en bestämd protest mot den trafik, som pågår från dessa tidningsorgans sida.

Chefen för sjöförvarsdepartementet herr statsrådet Palmstierna: Herr talman! Jag har begärt att få ordet omedelbart efter den siste ärade talarens anförande, med anledning av det önskemål i fråga om neutralitetsvakten, som han uttalade. Jag är övertygad därom, att kammarens ledamöter säkerligen ha uppmärksammat, att i statsverkspropositionen omnämnes den riksdagssskrivelse, som i detta ämne avgavs förlidet år och vari uttalas förhoppning om, att neutralitetsvakten icke skulle göras större än oundgängligt är.

Jag vill då meddela kammaren, att omedelbart efter regeringens tillträde till sitt ämbete vidtogs undersökning om hithörande förhållanden, och man finner i statsrådsprotokollen, att icke oväsentliga indragningar ha skett såväl i fråga om materiel som personal. Skälen härtill återfinnas likaledes i statsverkspropositionen; de anges vara dels nödvändigheten att icke pålägga några bördor, som kunde befinnas vara onödiga för medborgarna i landet, dels önskan att spara materiel, dels slutligen nödvändigheten att väl hushålla med vissa förnödenhetsartiklar, som äro oundgängliga.

Beträffande personalen utgavs, vad marinen vidkommer, redan den 20 oktober en första generalorder, en annan den 30 november och en tredje den 4 januari, och enligt dessa ha hemförlovats och permitterats i första hand familjeförsörjare och jordbrukare samt övriga för näringslivet särskilt behöfliga. Det skall bli mig angeläget att vid det sammanträde, varom herr talmannen i går lämnade meddelande till kammarens ledamöter, få avgiva fullständiga uppgifter angående omfattningen och beskaffenheten av de åtgärder, som vidtagits beträffande marinen.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Jag vill emellertid, med hänsyn till vad som här nyss nämnts, fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att den siffra i fråga om neutralitetsvakten, som anges i propositionen, bör granskas något närmare, innan man jämför densamma med motsvarande siffra ett tidigare år. År 1916 var denna siffra 18,749,000 kronor, år 1917 14,500,000 kronor och i år begäres 14,350,000 kronor. I detta sistnämnda belopp, 14,350,000, ingå emellertid, i olikhet med föregående år, 2 miljoner kronor till ersättning för försliten materiel. Dessutom måste hänsyn tagas därtill, att beträffande kol, olja och ammunition har en högst betydande prisstegring inträtt mellan 1917 och 1918 och uppgående till ej mindre än i runt tal 3,9 miljoner kronor. Beträffande naturaunderhåll för inkallat manskap har stegringen fortfarande i runt tal varit icke mindre än 800,000 kronor. Stegringen beträffande underhåll av materiel och förbrukningsartiklar har varit 1,2 miljoner kronor. Summan av de nu nämnda beloppen utgör 7,9 miljoner kronor. Om jag nu fråndrager 900,000 kronor från beloppet år 1917, d. v. s. vad som svarar mot inköpen av viss materiel — det är ganska godtyckligt man kan förfara så, men jag vill för säkerhets skull fråndraga densamma — skulle beloppen bli: för år 1917 13,600,000 kronor och för år 1918 6,450,000 kronor.

Jag vill uttala den förhoppningen, att vi må kunna hålla oss inom denna ram, men vill dock göra eu reservation för eventuella prisstegringar, som nu icke kunna förutses.

Emellertid bör jag kanske omnämna för kammarens ledamöter, att enligt gjorda undersökningar torde det visa sig, att de kostnader för neutralitetsvakten, som Sverige nu har, ställa sig lägre än i något annat neutralt land i Europa. Det löftet har ju givits i statsverkspropositionen, att regeringen skall med oavlättlig uppmärksamhet söka vidtaga de begränsningar och besparingar, som äro möjliga, och jag ber att med anledning av den siste ärade talarens ord få försäkra kammaren, att detta icke är något tomt tal, det är vår bestämda avsikt att så göra. Kammaren kan vara fullt övertygad därom, att intet fartyg kommer att hållas rustat, ingen man inkallas, såvida icke detta av internationella hänsyn eller eljest visar sig för oss vara oundgängligen påkallat.

Jag vill till sist säga, det jag tror, att man bör vara tacksam, om vårt fosterland i denna förödelsens tid kan gå igenom svårigheterna med jämförelsevis så små uppoffringar för neutralitetsvakten, som angivas i den kungl. propositionen.

Herr Nylander: Herr talman mina herrar! År 1900 erhöll vår modernäring, vårt svenska jordbruk, sin egen representant vid Konungens rådsbord. Trots den brydsamma situation, i vilken tyvärr jordbrukets utövare genom omständigheternas makt nu befinna sig och som ju nyss i denna sal skildrats, torde väl knappast någon av dem dock känna sig annat än tillfredsställd över att jordbruket inom statsorganen så länge haft och fortfarande har sitt eget speciella departement.

Vid sidan av modernäringen har emellertid vår handel, industri och sjöfart utvecklats till en omfattning, om vilken man för ett tjugotal år sedan knappast kunde drömma.

För att taga ett par siffror må ur departementalkommitténs år 1913 avgivna betänkande angivas, att antalet fabriker i vårt land år 1911 var 11,692, antalet arbetare 304,586 och tillverkningsvärdet 1,651 miljoner kronor. Vad handeln beträffar, var handelsomsättningen 1911 cirka 1,360 miljoner, varav kommo på införseln 697 miljoner och på utförseln 663 miljoner. De av svenska fartyg i utrikesfart intjänade bruttofakterna uppgingo år 1911 till omkring 95 miljoner kronor.

Att utvecklingen sedan detta kommittébetänkande avgavs, blivit ännu kraftigare behöver här ej närmare påpekas. Trots denna för vårt lands nationalekonomi så betydelsefulla och glädjande utveckling äger dock fortfarande det märkvärdiga förhållandet rum, att vi sakna ett departement, speciellt och uteslutande avsett för vår svenska handel, industri och sjöfart.

När därför genom den av fjolårets riksdag preliminärt beslutade grundlagsändringen angående departementen grundvalen lades för skapandet av ett specialdepartement för dessa näringar, så blevo förhoppningarna om denna frågas lösning vid innevarande riksdag stora, men att döma av trontalet och årets statsverksproposition tyckas tyvärr dessa förhoppningar bliva besvikna, då i dem ej antydes något i denna riktning.

Visserligen kommer proposition att framläggas för omorganisation av kommerskollegium, och därmed är ju alltid en del vunnet. Denna proposition har tyvärr, framför allt på grund av statsfinansiella skäl, blivit framskjuten, på ett par års tid. Just i detta sammanhang hade det emellertid enligt min uppfattning varit lyckligt, om man på en gång tagit steget fullt ut och framlagt förslag till ett handelsdepartement.

Denna statsverksproposition visar i oanad grad, vad dessa näringar — handel, industri och sjöfart — ur statsfinansiell synpunkt betyda, ty det är dock till största delen från dem, som de från skatterna härrörande medel komma, vilka möjliggöra täckandet av de stora utgifterna, och desto lämpligare förefaller då tillfället hava varit till att, som ett stöd för och jag kan väl även säga ett tack till dessa näringar, förelägga riksdagen förslag till skapandet av ett deras eget departement.

Min mening är ej att rikta något klander, ty statsverkspropositionen giver tydligt vid handen, att kraven varit stora liksom arbetet i övrigt omfattande men jag kan för de nyssnämnda näringarnas skull ej underlåta att vid detta tillfälle med kraft framhålla, att det hade varit synnerligen önskvärt och för framtiden lyckligt, om proposition i ärendet i år framlagts. Jag tror mig ej säga för mycket, om jag påstår, att detta på många håll, icke minst från dessa näringsidkares sida, har varit väntat.

Utgår man från chefens och statsrådets för finansdepartementet egen förhoppning, att detta krig skall under år 1919 upphöra så bliva

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

skälen för en proposition i detta ärende till 1918 års riksdag desto större, ty alla, som hava med handel, industri och sjöfart att göra, äro övertygade om att sedan freden inträtt, vårt land kommer att, vad näringslivet beträffar, ställas inför nya situationer och krävande problem, som komma att sätta våra krafter på spänn och som fordra vidtagandet i tid av lämpliga åtgärder.

För att säkerställa vad vi redan vunnit och om möjligt utnyttja de chanser till en kommersiell expansion, som kunna föreligga efter kriget, ha en massa svenska handels- och industriföretag rustat sig genom konsolideringar, utvidgningar och nyanläggningar. Ser man på vad som från officiellt håll vidtagits i andra länder för ordnande av de kommersiella och industriella förhållandena efter kriget, så inser man nödvändigheten av att även vi rusta våra statsorgan för dessa nya förhållanden. Ur den synpunkten måste givetvis ett eget handels-, industri- och sjöfartsdepartement bliva av stor betydelse då ju just dit koncentreras det stöd och de åtgärder som från statsmyndigheternas sida kunna bliva erforderliga. Härtill kommer att, efter krigets slut, våra kristidskommissioner så småningom måste sluta med sitt arbete. Det vore ju då lämpligt, att vid deras avvecklande ett departement funnes, dit frågorna kunde överlämnas och dit man kanske även kunde överflytta en del av den personal, som genom upphörandet av dessa kommissioner bleve ledig.

Självklart är, att det icke kan gå att endast använda våra näringar som skattemjölko, utan att denna mjölko också måste vårdas, så att den ej en vacker dag sinar. Ett stödande av näringarna bör därför vara ett gemensamt intresse för alla, arbetsgivare som arbetare köpmän som industriidkare, detaljhandlande som hantverkare. Och under sådana förhållanden kan jag ej annat än sluta med att uttala den varma förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt och, i fall det sig göra låter, redan vid denna riksdag framlägga proposition i ärendet, för vilket ju omfattande utredningar sedan länge föreligga färdiga, så att även vi, vad våra statsmyndigheter beträffar, stå bättre rustade för den kommersiella kamp, som måste komma efter fredsslutet.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag skall icke besvära kamraren med något högpolitiskt anförande. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på en fråga, som varit uppe sedan mera än 20 år tillbaka, nämligen frågan om förbättrade kommunikationer med våra östra grannar. Huruvida privata intressen, såsom man påstått, motverka tillkomsten av dessa kommunikationsmedel, kan jag icke säga, men jag är övertygad om att med det stora intresse som herr statsrådet och chefen för civildepartementet ådagalagt för denna fråga, sådant icke skall komma ifråga, utan att saken får ses ur synpunkten av statens nytta. Det är vida viktigare nu än någonsin tillföre, att en sådan kommunikationsled kommer till stånd. Det har, som vi alla känna till, föreslagits en järnväg från Stockholm till Kapellskär. Om vi icke snart kunna få en sådan kommunikationsled till stånd, så är jag förvissad om att vi snart bli överflyglade av andra. Mången

hade väntat sig, att detta ärende skulle framläggas för nuvarande riksdag. Att så icke blivit fallet kan man dock icke förvåna sig över, då man känner den oreda, som råder i våra östra grannländer, och då man har sig bekant de oerhörda kostnader, en sådan järnvägsbyggnad nu skulle kräva. Jag hoppas dock som sagt, att regeringen hyser ett sådant intresse för denna fråga, att den inom kort måtte få sin lösning. Jag ber därför vördsamt att få framställa en fråga till herr statsrådet och chefen för civildepartementet, om intresset inom regeringen för denna viktiga frågas lösning är så stort, att man inom en snar framtid kan ha att vänta framställning från Kungl. Maj:t till riksdagen i ämnet.

Herr talman! Medan jag har ordet skall jag be att få framställa en vördsam fråga till. Här har talats med all rätt om vikten av att Sveriges jordbrukare må kunna föda Sveriges folk. Men om vi betrakta förhållandena sådana de äro, åtminstone inom mycket stora delar av Sveriges land, så skola vi se, att jordkommersen drivits i så hänsynslös grad, att icke blott stora massor av Sveriges jord ligga så gott som öde utan även landets skogar äro så uthuggna, att det icke finnes vedbrand för befolkningen och än mindre byggnadsvirke. Jag väckte vid 1916 års riksdag en motion i detta ämne. Den motionen hade den ovanskliga lyckan att gå igenom i både första kammaren och andra kammaren. Men jag har icke sport att något gjorts i denna kanske viktigaste inre politiska fråga i vårt land. Jag hemställer därför till dem som vederbör — jag ser icke någon av de herrar ministrar det gäller här — om det är regeringens mening att så fort som möjligt taga itu med detta ärende, så att man kan få förbättrade förhållanden i detta avseende.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av vissa frågor, som framkastats av en del föregående talare och som speciellt avse civildepartementet.

En fråga berördes av en talare på Ångermanlandsbänken, nämligen frågan om de taxeförhöjningar, särskilt postavgifterna, som ställts i utsikt i statsverkspropositionen. Det är naturligtvis icke någon rolig uppgift att komma med ökade skatter eller taxor, och givet är, att det skall väcka missnöje på många håll. Det är också tydligt, att man måste iakttaga den största försiktighet med avseende å dessa förhöjningar, men man måste också se till, att statens af-lärsdrivande verk något så när kunna förränta de kapital, som äro nedlagda i dem. Det är givet, att detta icke kan ske fullständigt under nuvarande exceptionella tider, men man kan åtminstone ställa de anspråken på dessa verk, att de icke gå med driftsförlust. Regeringen har icke ännu fattat någon definitiv position till huru de olika taxorna för post- och telegrafverken, som det här närmast gäller, skola i detalj höjas. Och vad särskilt beträffar min kollega sjöministern, vilkens ståndpunkt i detta ämne under fjolåret här berörts, så har han icke visat något synnerligt intresse för att posttaxorna nu skola förhöjas, men det är möjligt, att det förslag i detta hänseende, som

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

jag preliminärt låtit uppgöra, kan verka övertygande på honom, liksom även, när det framlägges, såsom jag hoppas, på den ärade talaren å Ångermanlandsbänken.

Vad beträffar telefonavgifterna, så är det exempelvis så, att bara på två år ha anläggningskostnaderna i genomsnitt stigit med 200 kronor för varje abonnemangsanläggning, om det varit fri ledning, och med 100 kronor, om det icke varit fri ledning. I betraktande av stegringen i allmänhet av matriel- och arbetspris är det alltför möjligt att utan höjda avgifter telegrafverket icke skulle giva någon behållning alls under de närmaste åren. Vid utgifternas upptagande måste också beräknas de löneförhöjningar och krigstidstillägg för telegrafpersonalen, som äro avsedda att ifrågasättas och som göra, att man måste vara allvarsamt betänkt på en förhöjning av taxorna. Huru den kommer att läggas, kan jag icke nu närmare uttala mig om, men den kommer att bli så försiktig som möjligt. I detta sammanhang vill jag framhålla, att riksdagens yttrande kommer att inhämtas även rörande telegrafverkets avgifter, något som förut icke skett.

Vad beträffar posttaxorna, så har det varit tal om att en mindre förhöjning skulle göras, särskilt rörande brevpordona, en förhöjning som riksdagen i fjol förklarade sig icke vilja vara med om. Det föreligger dock nu en del omständigheter, som kunna göra situationen i år en smula annorlunda. Jag skall be att få lämna några siffror. För 1918 och 1919 kan man ej veta huru inkomsterna komma att bli — särskilt transitobefordringen och kursen å utländskt mynt äro ovissa faktorer. Men man vet, att utgifterna skola bli högst väsentligt större än förut kunnat beräknas. Vad år 1918 beträffar har man krigstidstillägg från 1917 på två och en halv miljoner kronor, och dessutom har man krigstidstillägg för år 1918. Kostnaderna för poststationernas skötande komma att för 1918 överstiga de i staten upptagna med omkring en miljon kronor. Kostnaderna för befordran av landsvägspost och lokalpost, som under kriget starkt stigit, beräknas komma att med cirka en miljon kronor överstiga det belopp, vartill de upptagits i staten för år 1918. Vad postbefordran på järnväg beträffar, kommer ökningen 1918 mot den beräknade att bli mellan $\frac{3}{4}$ och en miljon kronor. Vad angår år 1919 har man dessutom den löne reglering för postpersonalen, som kommer att framläggas för detta års riksdag och som kommer att öka utgifterna med ytterligare två och en halv miljoner kronor, och dessutom blir det ökning för den extra personalen med omkring en halv miljon kronor.

Med alla dessa siffror för ögonen kan man — om icke en ytterligt stark ökning med avseende på postförsändelserna skulle inträffa — med mycket stor sannolikhet förutse, att postverket, om nuvarande portoavgifter bibehållas, komme att gå med ren drift förlust under 1918 och 1919 eller åtminstone ge ytterst ringa avkastning. Naturligtvis måste dock största varsamhet iakttagas med avseende på förhöjningar av postavgifterna.

Beträffande järnvägarna veta vi, att det blivit synnerligen betungande taxeförhöjningar. De ha kommit i tre repriser för att kul-

minera i den förhöjning, som ägde rum från den första januari. Den sistnämnda förhöjning har emellertid visat sig absolut nödvändig för att man med någorlunda säkerhet skulle kunna hoppas, att statens järnvägar skulle kunna, om de också icke gäve skäligen avkastning på nedlagt kapital, dock åtminstone befrias från risken av driftsförlust. Järnvägsstyrelsen har beräknat, att om de gamla taxorna skulle bibehållits under 1918, skulle förhållandena blivit sådana, att en ren driftsförlust på över 47 miljoner kronor uppstått under år 1918. Endast den siffran visar, huru absolut nödvändigt det varit att vidtaga den starka ökning av järnvägstaxorna, som skett. Däremot må jag säga, att det skall vara utomordentligt starka skäl, som skola anföras, för att man skall gå vidare på förhöjningens väg. Jag tror för min del, så vitt jag nu kan bedöma förhållandena, att gränsen för taxeförhöjningar nu är uppnådd och att man icke genom ytterligare taxeförhöjningar kan åstadkomma ökade inkomster för statsbanorna. Trafiken komme i så fall att sannolikt kraftigt nedgå till skada för järnvägarna och hela näringslivet.

Det har ifrågasatts, att järnvägstaxorna skulle, i likhet med vad som gäller post- och telegraftaxorna, underställas riksdagen. Detta är en sak, som i och för sig kunde vara konsekvent, men jag får säga, att ett sådant underställande skulle vålla ganska stora betänkligheter, särskilt om det gäller att underställa alla detaljer riksdagen. Är det däremot fråga om de allmänna grunderna för taxeväsendet, så bortfalla en del av betänkligheterna. Men vi ha sett, att det under år 1917 varit nödvändigt att genom successiva taxeförhöjningar komma upp till något så när rimliga inkomstbelopp för statsbanorna, något som vid de olika taxeökningarna mött vissa svårigheter, om riksdagen skolat hörts i ämnet. Jag kan i detta hänseende åtminstone icke avgiva några löften om ett annat förfaringsätt än det hittills följda.

En ärad talare på Stockholmslänsbanken har uttalat sig för Kapellskärsbanans snara tillkomst. Han vet mycket väl, att han och jag i det fallet kämpat gemensamt för att få fram denna bana så snart som möjligt. Och han har ju också varit vänlig att beakta de särskilda svårigheter, som under nuvarande tider möta för att komma fram med en proposition i detta ärende. Jag anser emellertid denna fråga vara av den vikt och betydelse, att jag kanske bör begagna tillfället att lämna några upplysningar med avseende på detta planerade företaget.

Kostnadsförslaget var beräknat till 9,362,000 kronor och hamnbyggnaderna, inklusive kajbyggnader och färjeläge: till 2,320,000 kronor. Men detta är naturligtvis icke de nuvarande kostnaderna. Om man skulle bygga nu, så skulle de bliva ansenligt större. Emellertid har man nog varit allmänt ense om, att Kapellskärsbanan som lokalbana icke har den betydelse, att staten, åtminstone icke under uppdrivna konjunkturer, bör bygga den banan; den bör kombineras med regelbunden och ordnad trafik på Finland och Ryssland så att trafiken österut kan utvecklas på ett för de svenska handelsintressena gynnsamt sätt. Jag kan meddela, att ett betänkande ny-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

ligen inkommit om ordnande av sjöfartsförbindelserna med Ryssland och Finland. Detta betänkande är ännu icke tillgängligt och kommer kanske icke att bliva offentligt, men jag kan meddela ett och annat därur.

Man avser att upprätta en ångfärjeled mellan svensk hamn, Kapellskär, och viss hamn i Ryssland, i främsta rummet Baltischport i Estland. Man har tänkt sig dagliga färjeturer; att börja med skulle man kanske nöja sig med tre turer i veckan. Färjorna skulle bli större än Sassnitzfärjorna, med ett deplacement av 5,700 ton och tre järnvägsspår i stället för två, å Sassnitzfärjorna, vilket medger möjligheten att taga 50 procent mera vagnar på förstnämnda färjor än på Sassnitzfärjorna. Men kostnaderna bliva naturligtvis större än för de sistnämnda. Kostnaderna skulle för varje färja uppgå till 3,100,000 kronor, beräknat efter tidigare materialpris, och man beräknar, att tre sådana färjor skulle byggas. Naturligtvis är det nödvändigt att, innan man går in på så stora företag, också förvissa sig om att de anläggningar, som erfordras på andra sidan, också komma till stånd och att man på andra sidan Bottenhavet är villig att i motsvarande grad lämna sitt biträde till denna trafiks upprätthållande. Man kan förvisso räkna med en betydande ökning av trafiken på Ryssland. Förbindelserna med Ryssland hava ju under flera år nu varit så dåliga, att vår handelsomsättning med detta land icke på långt när varit så stor som den kunnat vara, om trafikförhållandena varit bättre. Det är främst för uppdrivandet av denna handelsomsättning på Ryssland man avser denna färjetrafik. Men naturligtvis vill man också komma i lättare förbindelse med Finland. Det torde för den finska trafiken kanske vara mindre lämpligt att använda färjor, som ju i allmänhet äro föga ägnade för skärgårdstrafik. Men önskvärt är ju att även få färjeförbindelse med Finland, varvid väl närmast skulle ifrågasättas lämplig ort vid öppet vatten. Eljest kan man också tänka sig en förbindelse med ångbåt, som ingår till Kapellskär, varifrån man sedan skulle per järnväg komma till Stockholm, en trafikroute, som har åtskilliga fördelar framför den hittillsvarande direkt på Stockholm.

Dessa frågor sammanhånga emellertid med skapande av en transitaled över Sverige, för vilket ändamål erfordras färjeförbindelse också med England. Denna fråga är, som herrarna veta, under utredning, och det är min avsikt att på allt sätt påskynda denna utredning, så att tilläventyrs hela denna trafikfråga under den närmaste framtiden, kanske t. o. m. nästa år, skulle kunna framläggas i sin helhet beträffande trafiken såväl österut som västerut.

Jag tror, att de tre viktigaste kommunikationsspörsmål, som för närvarande föreligga i vårt land, äro: Norrlandsjärnvägarnas färdigbyggande, våra förbindelser med Ryssland genom en bana till Kapellskär och därifrån vidare över havet medelst ångfärja till rysk och eventuellt finsk hamn, och så en förbindelse västerut till England, sannolikt också genom ångfärjor. Detta är tre utomordentligt stora och viktiga problem; och intet skulle vara mig angenämare än om jag i någon mån kunde bidra till en för vårt land gynnsam

lösning av dessa betydelsefulla och för våra handelsförbindelsers utveckling avgörande spörsmål.

Vid remiss av
statsverku-
propositionen
m. m.

(Forts.)

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **H e l l n e r**: Herr talman, mina herrar! Min ärade företrädare i ämbetet såsom utrikesminister har i det tal, varmed han inlett dagens debatt, gjort några allmänna uttalanden rörande regeringens utrikespolitik och de riktlinjer, som denna efter hans åsikt bör följa. I mycket kan jag härutinnan till fullo instämma med honom. Den utrikespolitik, regeringen vill följa, har till sin allmänna riktning blivit skisserad redan i det anförande till statsrådsprotokollet, som hölls av statsministern vid det tillfälle, då regeringen trädde i funktion. Det har i detta anförande med lika styrka framhållits, att regeringen ämnar upprätthålla såväl landets självständighet och oberoende som dess neutralitet, och den ärade talaren kan vara förvissad, att regeringen alltjämt ser som det främsta målet för sin politik, att landet skall gå ut ur den svåra kris, som pågår, fritt och utan att tryckas av främmande ok.

Vad handelspolitiken beträffar har det också tidigare givits anledning att framhålla, att regeringen även härutinnan ämnar iakttaga strikt neutralitet. I överensstämmelse härmed går regeringens strävan ut på att bibehålla Sveriges handelsförbindelser med bägge de krigförande maktgrupperna, och det är ju väl bekant, att regeringen åt bägge sidor upptagit underhandlingar om handelsavtal. Den ärade talaren yttrade några ord, varmed han sade sig avse att få konstaterat, att regeringen icke förbereder en omläggning av handelspolitiken, och han uttalade i sammanhang härmed en varning mot att följa andra huvudlinjer än dem, som förut följts. Jag måste bekänna, att den anvisning, talaren härmed velat giva, förefaller mig något osäker. Jag vet väl, att föregående regeringar på olika stadier av krigets utveckling och härmed sammanhängande olika grader av svårigheten för varuimporten till Sverige uppställt och sökt vidhålla vissa riktlinjer för sitt handlingsätt, och sådant har ju varit nödvändigt — men jag vet också, att dessa riktlinjer under tidens och krigets gång varit underkastade ständiga förändringar. Detta innebär icke något klander mot föregående regeringar; jag inser tvärtom till fullo, att en regering bör av alla krafter sträva att på varje tidpunkt behålla största möjliga handlings- och rörelsefrihet även på handelns område. Men arfarenheten såväl i Sverige som i andra neutrala stater har visat, att det allt emellanåt varit nödvändigt att flytta på gränspålarna, och det torde icke vara obekant, att även den grundsats, som den ärade talaren särskilt framhåvde, under föregående regeringars tid fått jämkas på sig. Jag tror därför, att det är föga lönt att proklamera någon annan grundsats än att man bör i en given situation handla så som det är mest förenligt med landets och folkets bästa, och det synes mig, som om den bästa tryggheten skulle ligga i den förklaring, som redan i trontalet avgivits, nämligen om regeringens av-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.

(Forts.)

sikt att i dessa ämnen handla i förtroendefull samverkan med riksdagen.

Den ärade talaren har vidare, med avseende på de pågående underhandlingarna med England, fäst uppmärksamheten på att, enligt vad som är känt, svenskt tonnage skulle vara avsett att användas såsom kompensationsobjekt, och talaren har i detta sammanhang riktat en vädjan till regeringen att beakta den stora och allvarliga faran för vårt land, om vi vid krigets slut skulle stå med en reducerad handelsflotta. Jag kan ej undertrycka en känsla av förvåning över att talaren skattar den oförmålda faran högre än en annan fara, som han dock själv vidrört senare i sitt anförande. Sedan han först uttalat sin förhoppning att Sveriges folk för innevarande konsumtionsår skulle kunna reda sig med tillgängliga förråd av livsmedel, om också svårigheter skulle framträda och ytterligare inskränkningar skulle bli av nöden, yttrade talaren ungefär följande: »Ån svårare kan det bli under nästa konsumtionsår, som börjar hösten 1918, om vi därvid måste nöja oss med de tillgångar, som landet självt kan frambringa.» Och han tillade senare: »Vi känna också, att vi under nästa år och kanske för flera år framåt måste nöja oss med vad våra jordbrukare själva frambringa.»

Det är just liknande reflektioner som bragt regeringen till den uppfattning, att det är dess ofrånkomliga plikt att söka uppnå en uppgörelse med den maktgrupp, av vilken importen av råfosfat, chilesalpeter och foderämnen är beroende, och, i motsats till vad den ärade talaren synes göra, anser regeringen, att det är den starkaste nödvändighet att söka trygga importen av de varor, som erfordras för att skydda vårt folk från hunger, även om detta skulle ske med risk av en minskning i Sveriges handelsflotta.

Herr Söderhielm: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att i all korthet göra några erinringar med anledning av riksstatens fjärde huvudtitel. Jag vill därvid icke upptaga kammarens tid med en granskning av de olika anslagsbeloppen. Mycket skulle måhända även därvidlag kunna sägas, men i det stora hela synas de göra intryck av att vara tillkomna under en erkännansvärd strävan att tillgodose årets löpande behov och ett planmässigt genomförande av 1914 års härordning.

Vad jag i stället velat fästa uppmärksamheten på är det, som icke kommit till uttryck såsom framställning från regeringens sida. Jag syftar här på alla de brännande frågorna rörande anskaffande av ammunition och utrustning för vår nyskapade folkhär med ledning av erfarenheterna från världskriget. Detta krig hade icke pågått länge, innan det blev klart, att det moderna kriget i många avseenden gestaltade sig annorlunda än vad man förut tänkt sig, vidare att dessa nya former med nödvändighet krävde en särskild och i åtskilliga avseenden förändrad materiel samt slutligen, att tekniken förmådde att åvägabringa allt det nya, som krigsledningen här fördrade. Det stod alltså mycket snart klart, att materielplanerna, som voro förenade med 1914 års härordning, måste underkastas en grund-

lig omarbetning med hänsyn såväl till vapen och ammunition som till fortifikations-, intendentur- och övrig materiel. Bekymren över att härens utrustning icke längre kunde sägas befinna sig i ett tidsenligt skick ha under så gott som hela krigstiden tagit sig uttryck i upprepade framställningar från de ansvariga militära myndigheternas sida och i åtskilliga utredningsarbeten. För riksdagen kom det stora problemet först 1916 och så 1917. Båda gångerna beviljades ju endast obetydliga bråkdelar av de summor som begärdes.

Nu är det ju visserligen så, att tack vare den omständigheten, att vi hittills sluppit indragas i krigiska förvecklingar, mycket kunnat fortfarande är olöst. Med spänning hava därför många avvaktat den proposition, som nu föreligger, i förhoppning, att den skulle giva om icke en full lösning — ty en sådan var ju i det olyckliga läge, vari denna fråga en gång kommit, icke möjlig — så dock åtminstone en anvisning, ett uppslag till hur frågan skulle lösas. Desto större har vår besvikenhet blivit. De framställningar, som gjorts angående förstärkande av arméns krigsutrustning, hava så gott som undantagslöst uppskjutits till en oviss framtid eller också förbigåtts med tystnad. Man har gått så långt, att man icke ansett sig böra begära det jämförelsevis obetydliga belopp, som erfordrades för att låta vårt infanteri få tillräcklig övning i hanterandet av handgranater och övrig sådan skyttegravsmateriel.

Nu vill jag icke förneka, att svårigheterna äro mycket stora, men jag är å andra sidan genomträngd av den övertygelsen, att vi här ha att göra med en fråga, som angår hela folket och är av en sådan vikt, att ingen regering, av vad färg den än vara må, kan och får underlåta att söka lösa densamma. Det gäller icke här, mina herrar, såsom man på sina håll har velat göra troligt, en i fantasien uppkonstruerad, oblyg militär fordran, det gäller helt enkelt det problemet att utrusta och beväpna landets värnpliktiga ungdom så att den icke skulle behöva utsiktslöst offras inför en modernt utrustad fiendes förstörelsemedel eller kanske rent av för blotta fälttågets vedermödor. Det är därför, herr talman, jag icke har kunnat underlåta att här inför dem, som i sista hand bära ansvaret, giva ett uttryck för den förhoppningen, att intet medel må lämnas oförsökt för att bringa dessa frågor till en lycklig lösning, liksom ock, att den omständigheten att dessa saker nu icke bli föremål för riksdagens granskning icke måtte behöva tydas såsom förorsakade av bristande förståelse för vad saken gäller.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet endast för att i all korthet framhålla några synpunkter och önskemål från jordbrukarehåll, som det kan vara lämpligt att framföra i dessa tider.

Då kriget bröt ut och situationen började bli kritisk, så var ju det allra första eller åtminstone något av det allra första som låg statsmakterna att se till och ordna, landets livsmedelsfråga. Folket måste ha bröd, folket måste ha mat, det var ju det allra första och

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

viktigaste, och därför var det helt naturligt, att livsmedelsproduktionen, det svenska jordbruket med andra ord, först träffades av reglerande bestämmelser. Jag tror också, att den stora massan av Sveriges jordbrukare erkände och förstod, att detta var nödvändigt, åtminstone erkänna de och förstå det säkerligen denna dag. Och jag tror också, att de lojalt fogade sig efter dessa föreskrifter och gjorde så gott de kunde. Men även om de det ha gjort, så stå de ändå i mångt och mycket spörjande och undrande inför vissa företeelser, och under de gångna åren och särskilt under den sista sommaren och hösten ha åtskilliga frågor riktats till oss ute på landet, och ingen av dessa frågor har riktats till oss så ofta som denna: hur kan det komma sig, att denna reglering träffar så gott som uteslutande lantbruket, jordbruksproduktionen? Under långa tider har icke alls någon reglering träffat de övriga näringarna, särskilt industrien, och även på allra sista tiden har denna reglering träffat där i mycket ringa mån. Varför maximipris uteslutande på våra produkter, varför skola vi sälja till nedtryckta maximipris, under det att allt vad vi skola köpa måste köpas många gånger till rent orimliga priser? Ja, så har man frågat oss, och detta sannerligen med fog. Och jag måste säga, att i detta förhållande ligger den förnämsta grunden till det stora missnöje, som finnes bland vårt lands jordbrukare, och att detta förhållande utgör en välgrundad orsak till ett sådant missnöje. Jag medger villigt, att om en sådan reglering, som har skett på jordbruksproduktionens område, skulle övergå den massa av andra artiklar, som icke stammar direkt från jordbruket, så skulle det krävas en oerhörd invecklad och stor apparat, och det skulle naturligtvis försäkra ganska stora svårigheter. Men jag kan icke underlåta att säga, att ibland Sveriges jordbrukareklass den meningen är så gott som enhällig, att i detta hänseende har icke gjorts på långt när vad som bort och vad som kunnat göras. Detta förhållande har ju påtalats här i andra kammaren upprepade gånger, och vid förra årets remissdebatt framhöll en ärad talare — jag tror det var på Skånebanken — detta förhållande, och han lade regeringen på hjärtat, att den skulle tillse, att kristidens bördor bleve så jämnt fördelade på alla bärkraftiga skuldror som det var möjligt. Jag vill även i detta års remissdebatt upprepa detta och hemställa till regeringen att göra allt vad på den ankommer för att få rättelse i detta hänseende.

Mycket skulle sedan vara att säga om det sätt, på vilket denna reglering har blivit genomförd och om alla de fel som därvid blivit begångna, fel, säkerligen och kanske i de flesta fall beroende på att det överstigit mänsklig förmåga att överblicka och behärska alla de svårigheter och alla de nya situationer som härvid oupphörligen uppkommit. Jag vill icke giva mig in på detta vidsträckta område, som är så mycket omdebatterat, utan vill endast uttala den vissa förhoppningen, att de män och de korporationer, som nu ha vår livsmedelspolitik om hand, måtte taga lärdom av vad som har hänt, och den lärdomen pekar i viss bestämd riktning med full och tydlig klarhet. Den första lärdomen, som vederbörande borde kunna hämta, är den, att hot och tvångsåtgärder föra icke till målet, utan snarare avlägsna

ifrån detsamma. Jag tror icke, att svenska folket och särskilt dess bondeklass är synnerligen mottaglig för sådana skäl. En annan lärdom är den, att skola maximipris och minimipris sättas, så sätt dem efter moget övervägande och sätt dem så att de hålla och så att de icke om en eller annan månad behöva ändras. Det kan ju hända, att ett sådant förfarande nödvändigt såsom konsekvens drar med sig, att dessa maximipris eller minimipris måste sättas något högre, så att de under alla omständigheter hålla, men detta är ofantligt mycket bättre än en ändring sedermera och ett vacklande hit och dit. Jag är övertygad om, att ifall denna regel hade blivit följd strängt från början, så hade många stora orättvisor, mycken bitterhet och många stora svårigheter, som vi sedan fått vidkännas, kunnat oss inbesparas.

*Vid remiss af
statsverks-
propositionen
m. m.
(Fortn.)*

Jag vill även påpeka ett annat förhållande som är känt för oss alla. Det är för oss lantmän så gott som omöjligt att hålla reda på alla de författningar och alla de förordningar som särskilt träffa oss. De hava kommit dessa författningar månad efter månad, år efter år och fylla nu en hel volym på åtskilliga hundra sidor. För allra minsta förseelse mot desamma stadgas de allra strängaste straff. Ja, i det hänseendet har man visat en stor frikostighet, det torde vi kunna komma överens om, över hövan stor. Även om man försöker aldrig så och även med den allra största lojalitet kan det likvisst hända, att man på ett eller annat sätt bryter mot dessa författningar. Härtill kommer, att det är förbud på saker, som sedan hedenhös ha varit för oss fullkomligt självklara, exempelvis rättigheten att använda vår egen produktion för vårt eget, vår familjs och våra djurs underhåll. Det synes mig också fullt befogat att göra en erinran till dem, som ha att övervaka efterlevnaden av dessa författningar, att de göra det med förståelse för den svåra ställning, i vilken jordbrukarna befinna sig, och visa därvid all den villighet och all den hänsyn, som vi i det fallet verkligen ha rättighet att fordra.

Herr talman, detta är i allra största korthet de önskemål, som jag vid detta tillfälle ansett mig böra framhålla.

Herr Norman: Herr talman! Årets statsverksproposition lämnar ett tydligt vittnesbörd om det allvarliga tidsläge, i vilket vi leva. Den budget, som blivit förelagd riksdagen, slutar på ett belopp sammanlagt uppgående till ungefär ett tusen miljoner kronor mera än vad hela budgetens slutsumma uppgick till för icke så värst stort antal år tillbaka. Statsverkspropositionen erinrar vidare om en hel del kristidsinstitutioner av olika slag, som tillkommit. En av dessa, vars namn, om också icke ärat och aktat, länge kommer att leva på folkets läppar, har namnet bränslekommissionen, och åt denna tänkte jag ägna en liten stunds uppmärksamhet, särskilt med anledning av den handbok, som vi under gårdagen fingo utdelad, och vilken antagligen är avsedd att tjäna till försvar för samma kommissions åtgöranden.

Bränslekommissionen har ju blivit starkt kritiserad. Det har hållits protestmöten ute i landet, tidningarna ha under månadtal

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

sysslat med densamma, och ett allmänt missnöje råder med en hel del åtgöranden bränslekommissionen har vidtagit. Statsrevisorerna ha gjort ganska allvarsamma anmärkningar, och åtskilliga av statens egna institutioner ha ävenledes gjort sådana, t. ex. järnvägsstyrelsen, som beräknar en fördyring för dess vidkommande av dess bränslebehov med minst fem miljoner kronor, orsakad av bränslekommissionens åtgöranden.

I den handbok, som vi fingo till oss utdelad i går, söker bränslekommissionen försvara sina åtgöranden, men vid det hastiga studium av denna handledning, som jag haft tillfälle att göra, finner jag dock detta försvar vara tämligen enkelt. En av de anmärkningar, som gjorts mot bränslekommissionen — den att kommissionen icke haft tillgång till tillräckligt sakkunnigt folk, att utstämplingar och dylikt i skogarna skett efter allt annat än sakkunniga principer många gånger — bemötes på sid. 29 i detta arbete av bränslekommissionen genom ett direkt påstående att utstämplingen i skogarna under läns- och distriktschefernas sakkunniga ledning förrättats av härtill genom föregående verksamhet kompetenta eller genom särskilda kurser utbildade personer. Vad beträffar talet om att dessa alltid skulle vara kompetenta, så har jag tillåtit mig att i marginalen sätta ett mycket stort frågetecken, och jag tror, att samma frågetecken där sättes mångenstädes ute i landet av dem som fått en smula kännning om hur utstämplingarna många gånger ha bedrivits.

Så kommer bränslekommissionen och talar något om de priser, dess ved har betingat och anför ett visst försvar för dessa priser. Jag har fått en hel del meddelanden från olika delar av landet om hur det i det fallet har gestaltat sig, och jag skall tillåta mig att här göra ett litet utdrag av ett brev från en förutvarande ledamot av riksdagen, vilken skriver bland annat: »En av redarna för ångbåtarna i Ströms vattudal här visade mig i höstas en skrivelse från bränslekommissionens chef i Östersund innehållande åläggande att till kommissionen betala en licensavgift av tre kronor för kubikmeter för rättigheten att själv få skaffa sig ved för ångbåtarnas drift. Föredrog redaren att erhålla veden från bränslekommissionen, så kostade den 24 kronor per kubikmeter d. v. s. 72 kronor per famn. Enahanda påbud hade jämväl utgått till övriga redare på platsen. För 1917 års seglation meddelade redaren, att veden i fritt köp kostat högst 20 kronor per famn. Skulle emellertid kommissionens pris tillämpas komme bränslekostnaden för en resa fram och tillbaka på nedre sträckan, 8 mil, av Ströms vattudal att uppgå till cirka 300 kronor. Då med en sådan bränslekostnad ångbåtstrafiken bleve så gott som omöjliggjord, beslöto redarna såväl här som på Storsjön att resa ned till Stockholm och uppvakta centralstyrelsen för bränslekommissionen. Vid styrelsens sammanträde beslöts då — det var i medio av december — att vad anginge insjötrafiken i Norrland och Dalarna slopa den utfärdade bestämmelsen och tillåta redarna att själva i öppna marknaden skaffa ved utan pålaga av licensavgift.» Så kommer sedan en erinran att industrien fått betala priser som äro synnerligen höga, en licens av fyra kronor kubikmetern, för att

de skulle få skaffa sig sitt vedbehov själva. Så kommer vidare ett tillägg: »Enskilda förbrukare av ved, som icke hava egen skog att avverka få hos socknens livsmedelsnämnd inköpa kommissionens ved för ett pris av kr. 58:50 per famn. Förra vintern kostade veden 22:— å 26:— kr. för respektive barr- och björkved.» Detta är ju prisstegringar, så pass omfattande och till sina verkningar bedrövliga, att de äro väl förtjänta av uppmärksamhet.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)*

En följd av kommitténs höga löner åt vedarbetarna har blivit den, att det visat sig mycket svårt för jordbruket att i konkurrens med bränslekommissionen anskaffa nödig arbetskraft. Detta inverkar på livsmedelsproduktionen i en omfattning, som är för denna synnerligen skadlig. Då det från olika håll erkännes, vilken oerhörd stor betydelse livsmedelsproduktionen har, torde det vara värt särskild anmärkning, att en kristidsinstitution vidtager åtgärder av sådan innebörd, att de medföra ett försvårande av jordbrukets förseende med arbetskraft och följaktligen en minskning av livsmedelsproduktionen.

De höga kostnader, som uppstått, tyckas vara förhanden på olika områden. Det finnes i detta arbete en uppgift över vissa transportkostnader. Bränslekommissionen har för sjötransporter anskaffat en hel del ångfartyg, vilka äro upptagna i denna handbok. Jag skall endast anföra ett enda exempel. Här är upptagen en båt Mertainen, för vilken hyran enligt uppgift här uppgår till 110,000 kr. per månad. Båten har förhyrts för en tid av tre månader, d. v. s. för en hyreskostnad av 330,000 kronor och den har gjort en, säger en, resa till Stockholm med ved. Transportkostnaden ensamt å angivna ångare för den ved, som fraktats på densamma, torde uppgå till åtskilligt mera än vedens hela värde här i Stockholm. Detta är dessutom enbart sjötransportkostnaden. Därtill komma sedan övriga transportkostnader.

Det har vid olika tillfällen gjorts anmärkningar mot de höga administrationskostnaderna för bränslekommissionen. Det har anförts huru dessa uppgått till belopp, som äro rent av häpnadsväckande. De löner, som utgått till kommissionens främsta krafter, äro icke här angivna. Man antager ju, att de uppgått till synnerligen höga belopp. Här avfärdas detta med endast de orden, att kommissionens ordförande och ledamöter åtnjuta av Kungl. Maj:t bestämda ersättningar. Men därefter kommer en kalkyl över de ersättningar, som utgå till underordnade, och där får man då uppgifter, att lönerna för länscheferna uppgå i regel till 12,000 kronor, vartill komma reseersättningar, varierande mellan i regel 3,000, i något enstaka fall därunder och upp till 5,400 kronor. Vad beträffar huvudkontorets sammanlagda lönestat, så uppgår den enligt uppgifter här till 52,919 kronor 98 öre i månaden, och sammanlagda lönelistan för lokalförvaltningen till 557,229 kronor i månaden. Detta gör ett sammanlagt belopp i årlig administrationskostnad för bränslekommissionen av 7,321,787 kronor 76 öre. Det är ju bekant, att Sverige äger ett ganska utvecklat rättsväsen som sorterar under det stora justitiedepartementet. Vi ha en ständigt arbetande lagberedning,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

som prövar lagförslag, vi ha borgmästare och rådmän i alla städer, häradshövdingar i alla domsagor, vi ha justitiekanslersämbetet med underordnade allmänna åklagare, stadsfiskaler, länsmän, poliser, fjärdingsmän i olika trakter, vi ha vidare fängvårdsväsendet med fångelser och straffanstalter i varje län, uppfostringsinrättningar för minderåriga förbrytare o. s. v., en mycket omfattande och stor apparat allt detta. Hela kostnaden härför uppgår till ungefär 6 1/2 miljoner kronor, d. v. s. bränslekommissionens administrationskostnader uppgå till bortåt 1 miljon kronor mera pr år än hela rättskipningen och fängvården och alla under justitiedepartementet sorterande anstalter i riket. Man har all anledning att förstå, att under sådana förhållanden priset på den anskaffade veden måste bli dyrt för den enskilde, som skall köpa och betala densamma.

Dessa förhållanden tillsammans med det ogynnsamma intryck hela denna apparat gjort på folket i landet ge mig anledning till en allvarlig vädjan till regeringen att grundligt taga itu med nämnda kommission och till ett lika allvarligt framhållande av att här krävas synnerligen radikala förändringar och att synnerligen starka önskemål från olika håll göras gällande att i bränslekommissionen som ledande må insättas män, som ha någon insikt om pengars värde och som icke blott anse, att, då nu sedelpressarna äro i livlig verksamhet, så kunna sedlarna saklöst blåsa bort. Jag vädjar som sagt till regeringen att här vidtaga synnerligen radikala åtgärder.

Medan jag ännu har ordet, skall jag till sist be att få erinra om en annan sak. Det väckte mycket stor tillfredsställelse, då i trontalet nämndes att det skulle bedrivas här i landet en fortsatt opartisk neutralitetspolitik. De ord, som nyss yttrades av hans excellens herr utrikesministern, göra emellertid, att man ställer sig undrande, huru det kommer att i fortsättningen bli med denna opartiska neutralitet. Jag har velat tolka trontalets ord därhän, att t. ex. en den ena krigförande parten ensidigt gynnande tonnageöverlåtelse, vilken skulle kunna bringa vår neutralitet i fara, vore alldeles utesluten. Enligt vad här nyss nämndes av herr utrikesministern är den tolkningen kanske oriktig. Om så är fallet, kräves också — och härvidlag tror jag att jag har stöd av den övervägande delen av landets befolkning — en allvarlig vädjan till landets regering att besinna de förpliktande orden i trontalet rörande en opartisk neutralitetspolitik med bevarande av vänskapliga förbindelser *åt båda sidor*. Kommer det kommande politiken att slå in på sådana vägar, som utgöra avsteg från denna förklaring, måste detta följas av en bestämd protest från dem, som icke vilja vara med om en sådan politik, som till en grupp säljer för vårt lands vidkommande oerhört viktiga förbindelsemedel med andra länder, och som kan ställa oss för framtiden i en ytterst ogynnsam och prekär ställning, när haven en gång bli fria men bristen på tonnage blir tung för dem som icke ha något sådant.

Herr Nilsson i Vibberbo: Herr talman, mina herrar! Under synnerligen svåra förhållanden har det kommit därhän, att allt

Sveriges folk måst ena sig i en stor, dominerande uppgift: produktion av livsmedel, främst brödsäd. Här måste vi alla enigt hjälpas åt, förstå varandras berättigade krav och i endräkt samverka. Om detta kan ske, skall en lycklig framgång kröna vårt arbete, men i motsatt fall misslyckas vi, och den hemska nödens spöke blir verklighet.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)*

Att nu härvid det största kravet ställes på bönderna, ligger ju i sakens natur. Vi känna detta och vilja även i överensstämmelse därmed inrätta vårt arbete. Men här är det av avgörande betydelse, att såväl myndighet som sakkunskap och folket i sin helhet lär sig rätt förstå värdet av vårt mödosamma arbete och ger oss det stöd vi behöva och livsfrågans allvar kräver. Detta har dess värre hittills icke skett. De kommissioner, som haft att ordna med denna viktiga angelägenhet: bröd åt folket, ha icke ägt den för sin uppgift erforderliga sakkunskapen, utan ensidigt inriktat sig på prissättningar, regleringar och ransoneringar och i hög grad försummat produktionen, ja, icke blott försummat den utan rent av undertryckt den, och jag vågar det påståendet, att vår livsmedelspolitik vandrar på orätta vägar. Härom bära de oförsvarligt hårda och orättvisa bestämmelser, som blivit utfärdade mot lantmännen, otvetydigt vittnesbörd. Ty i dessa bestämmelser gives intet rum för det huvudsakligaste under kristiden, nämligen ökad produktion, men däremot mycket av art och beskaffenhet att hos jordens brukare fördärva den goda viljan, döda solidariteten och på detta sätt i allvarstid minska produktionen. Man skapar ej god vilja och arbetslust med orättfärdiga maximipris, med beslag, med fängelse och böter, med böter så höga, omänskliga och oförnuftiga, att de måste fördömas och betecknas som en skam för svensk lagstiftning.

Vad maximiprisen angår säga vi ej, att dessa f. n. äro obehövlige, men vi påstå, att de äro orättvisa och detta från tvenne synpunkter. De äro för låga, därför att de för snävt täcka produktionskostnaderna och egga icke till ökad drift. I Norge, som är i samma kritiska läge som vi, har regeringen funnit sig ha anledning föreslå maximipris till ungefär det dubbla mot i Sverige. Därmed är den norske bonden och folket gemensamt vunna för produktionen och kunna med kraft utföra den, och en hel del dyra kommissioner och tjänstemän med höga löner och ryska later bli obehövlige.

Våra maximipris däremot äro icke verksamma att höja produktionen, men de undertrycka den och skapa olust och ovilja hos jordbruksnäringens män. Men detta är en fara av så allvarsam beskaffenhet, att en ändring till det bättre bör snarast vidtagas. Mot detta krav kunna inga bevis med sakligt innehåll anföras. De s. k. sakkunnigas kalkyler och beräkningar stå sig icke inför det praktiska livets verklighet. Erfarenheten under gångna krisår lär oss detta. Och så länge dessa orättvisa och hårda bestämmelser hållas i helgd, kommer med en naturlags osvikliga gång folkets bröd att minska. Ty det är här som på alla andra livets områden: vill man någonting stort, så måste penningen fram. Och pengar finnas. Man tvingar icke fram odlingsflit och bröd med orättfärdighet, med beslag, med fängelse och böter — i Sverige. Jag vet att vederbörande tagit en väl

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.

(Forts.)

behöflig hänsyn till de fattiga bland oss, när dessa pris bestämdes. Och det är alldeles rätt. Vi önska t. o. m., att en ännu större hänsyn måtte tagas till dem, ty dessa lida. Men det är icke rätt, att för deras skull kväva produktionen och göra hela Sverige till ett fattighem. Här skall hjälpen givas på andra vägar.

Men det orättvisa i maximiprisen framträder även från en andra synpunkt. Varför ha icke alla näringar under kristiden blivit belagda med maximipris? Detta hade varit rättvist. Men industrien har hela tiden varit fri från dessa åtstramningar och därför skördat oerhörda vinster och ökat sina fonder med miljoner på jordbruksnäringens bekostnad — den *svagaste* av alla näringar. De stå därför rustade att med framgång även efter kristiden upptaga kampen mot en ny kristid och med ytterligare vinster för sig segerrikt rida även den ut, om ock striden skall ske på tvenne fronter.

Men annorlunda ställer det sig för oss lantmän. Våra jordar bli av brist på gödsel och övergödning i en oroväckande grad utsugna och växtnäringen försvinner. Med växtnäringens bortgång följer skörden, och med skördens minskning följer minskad inkomst, och med minskad inkomst följer minskad förmåga att fylla de krav, som framtiden ställer på oss. Våra ladugårdar och stall äro redan hårt decimerade och bliva det ännu mer. Och medan allt detta skett och sker, ha vi icke såsom industrien och samfärdseln kunnat samla några fonder, med vilka vi kunna möta en kommande prövotid. Vi stå där med våra magra åkrar, hästar, kor och andra djur samt tomma fonder och få liksom börja på nytt vårt mödosamma och över allt annat viktiga fosterländska värv. Det är på detta sätt våra jordbruksministrar och de s. k. sakkunniga sköta om landets modernäring och följa därvid med pedantisk noggrannhet denna gamla paroll: »Den svenske bonden är dömd till en långsam död, det gäller att göra denna död så smärtfri som möjligt.»

Nyligen voro vi några bönder uppe i folkhushållningskommissionen och gjorde där en vördsam begäran om lämplig förhöjning på maximiprisen. Men denna kommission befinner sig hart när i en obotlig okunnighet om vad landets väl kräver. Avslag på vår begäran motiverades därmed att under kristiden inga nämnvärda konkurer skett. Finnes det ett uns av förnuft i detta motiv? Det är ett hån mot den svenske bonden och får stå där som ett mene tekel för Sveriges sakkunskap år 1918.

Vill dock härtill säga att f. n. sker något i landet, som är värre än konkurer. Jordbrukarna börja tröttna vid jorden för den hårda behandlingens skull, bondens söner och döttrar vända ryggen åt sin faders gård och följa strömmen in till städerna och industrisamhällena, egendomarna vandra in i bolagens saliga gömma i rask takt. I denna tid slippa bönderna att göra konkurs. Men hur går det med Sverige?

På annat håll i kommissionen möttes vi med hot.

Detta är sålunda det svar vi fått på vår begäran, och den erkänsla man skänker oss för vårt strävsamma arbete att skaffa landets folk bröd.

Herr Andersson i Knäppinge: Även jag ber att i denna remissdebatt få säga några ord i frågor, som äro ganska viktiga för vårt land, och jag vill då beröra de ständigt omtalade kristidsfrågorna och hur de skötas.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.

(Forts.)

I Konungens trontal riktades till riksdagen och folket allvarliga och manande ord såväl om bistånd till ökande av Sveriges produktion av livsfrönödenheter som ock om stödjande av statens organ i deras åtgärder beträffande dem, som lida under dyrtiden. Det synes mig, som om dessa ord borde noga beaktas jämväl av statens egna organ. Vi veta, att dessa åtgärder för ökande av produktionen och lindrande av dyrtiden äro föremål för åtskillig kritik, som allt emellanåt kan vara orättvis men å andra sidan ofta framdrager i ljuset missförhållanden av allvarlig art. Nu senast har man i pressen läst en del inlägg om införsel av holländskt socker, vars importörer av folkhushållningskommissionens sockeravdelning gynnats med en handelsvinst, som förefaller rent av otrolig i ett land, vars egen sockerproduktion väl skulle fylla behovet, om sockerbetodlarna förunnades skälig lön för sitt arbete. Nyligen läste jag en artikel i tidningen Socialdemokraten, tydligen skriven av en sakkunnig person och vari ådagalades, att även under medgivande av den högst betydande avancen av 15 öre per kilogram åt importörerna av ifrågavarande parti — 2,250 ton socker — dessa hade genom av sockerbyrå och Kungl. Maj:t därutöver beviljade förmåner skördat en extra vinst på 1,200,000 kronor. Sockerbyråns föreståndare uttalade sig i samma nummer av tidningen utan att bestrida anförda beräkningar i annan mån än att importörerna möjligen fått avstå en del av vinsten åt ett bankinstitut. Fallet är icke enastående. Samme importör har på lika förmånliga villkor importerat andra sockerpartier, och det talas förvisso icke utan fog om likartade eller ännu större miljonvinster, som importörer av kaffe och kanhända även andra konsumtionsartiklar fått göra med högvederbörligt medgivande. Det förefaller mig, som om de många miljoner extra skatt, Sveriges folk sålunda fått betala till spekulanter av olika slag, skulle kommit till bättre nytta, om de använts till stödjande och upphjälpande av den inhemska produktionen av frönödenhetsvaror. I mina trakter har, som allbekant torde vara, sockerbetsodlingen gått tillbaka, och den hotar att dö ut på grund därav, att staten icke medger jordbrukarna tillräcklig lön för mödan och risken med den svårskötta sockerbetsodlingen. Denna odling har nämligen i mellersta Sveriges sockerfabrikdistrikt nedgått från cirka 8,000 tunnland under 1915—16 till nära 4,000 tunnland.

Allt detta synes mig icke motsvara Konungens allvarliga vädjan. Nu vill jag gärna tro, att det icke är med avsikt statens organ över hövan gynna spekulativa importörer, medan den inhemska produktionen hålles tillbaka. Det vill synas, som om kommissionerna saknade sakkunniga personer med vilja och förmåga att granska kalkyler och skydda allmänheten mot en sådan kassanlundring, ty så kan man rent av beteckna det anförda fallet. Men det borde då

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
n. n.
(Forts.)

vara Kungl. Maj:t angeläget att tillse, att kommissionernas sammansättning förbättras i antydda hänseende samtidigt med att Kungl. Maj:t själv i handling visar sig behjärta, att även den inhemske producenten behöver leva för att produktionen skall kunna ökas i stället för att avtaga. Ja, det hade man verkligen kunnat vänta, då man under sommarens valrörelse fick höra av landets jordbrukares numera främste man, att de svårigheter, som krisen framkallat, vore av beskaffenhet, att de med god vilja från regeringens sida och med en bättre skötsel skulle kunna undanröjas. Av detta ha vi åtminstone i våra trakter icke ännu funnit ett spår. Vi leva under lika hårt tryck. Vi äro numera eftersatta i vad rör våra förhållanden som jordbrukare, bestämmelserna och hotet emot oss äro ännu värre.

Det gives en viss likhet mellan det uttalande, som herr statsministern för en tid sedan gjorde i sitt tal i musikaliska akademiens hörsal och chefens för det socialistiska vänsterpartiet här i kammaren uttalande i dag, fastän det förra icke gjordes i samma brutala ordalag. I herr statsministerns anförande, vari han med rätta framhöll krisens svårigheter och hur de voro beskaffade, hade han icke någon annan bot att råda till, än att man ytterligare skulle klämma till jordbrukarna och ytterligare granska, hur de skötte sig. Det är vägar, som jag lika litet som alla andra, vilka yttrat sig, kan tro verkligen äro till någon nytta eller komma att det ringaste öka våra livsmedelstillgångar för framtiden. Det här av herr statsministern angivna botemedlet, nämligen att ytterligare skärpa tillvaratagandet av befintliga tillgångar hos jordbrukarna, är som sagt alldeles detsamma, som kom fram i hotfulla, nästan revolutionära ordalag från herr Vennerström i dagens remissdebatt. Jag tror för min del, att det rådet skulle vara det bästa till den nuvarande regeringen, som ju ställer sig som folkets vän, att den i stället skulle se på saker och förhållanden sådana som de äro och jag tvivlar icke heller på, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som sjäva äro lantbrukare, väl förstår, att det icke går att få fram ökad produktion, ökad arbetsvillighet hos jordbrukarna genom tvångsåtgärder, genom hårda lagar och bestämmelser, utan att man på detta sätt tvärtom minskar intresset för odlingen.

Detta skulle jag vilja säga till dem, som vilja gå i samma riktning som herr Vennerström gjorde i sitt revolutionära anförande, då han tycktes vilja lägga en klass av folket under, man kan säga, slavgöra, en klass, som har, det kan ingen förneka, den allvarligaste uppgiften, att tillhandahålla det nödvändigaste för Sveriges folk, nämligen livsmedel. Att göra dem till ett slags slavar i samhället, undertryckta av statsorganen och tjänstemannainstitutionerna, det duger icke. Jag vill varna för att gå för långt i detta hänseende, ty det kan då hända, att den lugna lantbefolkningen, som icke nå något sätt vill vara annat än lojal och i lugn och ro ägna sig åt sitt yrke, får den tanken, att detta icke längre går för sig. Och allt det missnöje, som råder inom jordbrukarkretsar, vittnar

icke detta om, att någonting är i görningen, att även jordbrukarna kunna få sådana tankar, som göra dem litet revolutionära emot det bestående, sådant som detta tycks arta sig att bli. Jag tror för min del, att jordbrukaren, så länge det är möjligt, icke vill undandraga sig något av vad han är skyldig, och han gör det icke heller, men tvingas han in under sådana förhållanden, att hela hans rörelsefrihet går om intet, blir det slut med allt tålmod, och då kan det hända att det icke blir så lätt att bringa fram vad man behöver, som det kan bli, om alla i Sveriges land ville förstå varandra och även förstå jordbruket och de svåra förhållanden, varunder det ofta arbetar. Jag vill säga, att vi jordbrukare skola och böra ställa oss i samförstånd med övriga klasser i vårt land, med alla, som verkligen förstå vad samhället kräver. Vi böra därför icke införa klasslagar och tvångslagstiftning. Men dithän syftar det tal, som framställdes av herr Vennerström i dag, och många tecken tyda på, att även på andra håll sådana tankar kunna komma fram. Om Sveriges jordbrukare handla i samförstånd med andra nationellt sinnade i landet, är det min övertygelse, att sådana där hetsande och revolutionära anföranden icke ha samma möjlighet att inom vårt trygga Sverige vinna gehör, som de kunnat få på annat håll.

Jag vågar därför påstå, att regeringen bör se till — och jag hoppas, att den nuvarande regeringen likasom föregående regeringar icke fruktar alltför mycket för dessa upploppselement, kan man säga — vad svenska samhället i sin helhet kräver, vad som egentligen är betingelsen för samhällets utveckling och bestånd. Jag tror och hoppas även, att den svenska regeringen skall förstå detta, och jag tror särskilt, som jag förut sagt, att vår nuvarande jordbruksminister såsom en man av jordbrukarna, bör och kan förstå, att jordbruket skall underlättas och icke hämmas genom tvångsåtgärder och restriktionsåtgärder.

Med den uppfattningen står jag här. Jag har velat framhålla dessa ord för vår nuvarande regering vid denna remissdebatt och jag hoppas, att regeringen skall taga behörigt beaktande till allt som rör jordbruket och dess förhållanden.

Jag skulle vilja säga även ett par ord rörande en utveckling, som i jordbrukarekretsar anses allt mer och mer tränga på vårt samhällsskick, den utvecklingen nämligen, att tjänstemannainstitutioner på alla områden uppstått i en så betänklig grad, att jordbrukarna börja häpna och undra, huru det svenska samhället skall kunna bära alla dessa institutioner, byråkratiska institutioner kan man gärna kalla dessa tjänstemannainstitutioner som bildats. Given akt därpå, herrar regeringsledamöter, och söken såsom demokratisk regering att i stället lägga an på att reformera och till numerären nedsätta institutionerna, och försöken att uttaga arbetskraften så långt möjligt även där i förhållande till vad den kostar, och sen icke på saken så, att den endast skall vara till för att kosta pengar!

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Liksom sannolikt alla andra nationer lyssna vi gärna till det beröm, som någon

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

gång om oss särskilt från utlandet uttalas, och helt säkert kunna vi icke lätt skilja på en artig fras och ett uppriktigt erkännande. Chauvinismen ligger oss i blodet, och vi äro med rätta stolta över vårt fosterland med alla dess fel och förtjänster. Om nu dessa senare i många avseenden äro lysande, så böra vi dock icke dölja våra svagheter och ej blunda för den kritik, som någon gång kommer till våra öron; endast sålunda kunna vi draga nytta av en sund och ärlig granskning av våra svenska förhållanden.

Och i sanning hava vi under krigsåren fått lära oss att öppna ögonen för våra bristfälligheter, och vi kunna gärna erkänna, att de lärdomar, vi sedan sommaren 1914 fått inhämta, hava varit av ganska allvarlig beskaffenhet. Vi få vara tacksamma, att vi genom klok och försiktig utrikespolitisk ledning lyckats undvika krigets faror, ehuru jag tror, att det folk, som under Sveriges storhetstid hade till mål Östersjön som ett svenskt innanhav, ingalunda skulle sviktat i prövningens stund.

Men vi ha fått lära oss att förstå, att vi varit föga rustade för att ens uthärda den kristid, som följer kriget i spåren, drabbande hårt de neutrala stater, som icke velat sätta sin egen självständighet på spel, och som ej heller berusats av erövringslusta.

Och vad är det väl, som vi av kriget fått lära; vi hava sett, att den gamla sanningen om pengar, som det enda erforderliga för förande av krig icke längre är en trosartikel, även om det kan sägas, att penningen icke kan undvaras.

Dock behöva vi i främsta rummet spannmål, tillräckligt för landets hela behov.

Vi behöva rikligt förråd av socker och fettämnen; vi behöva stenkol icke blott för våra hem, utan för järnvägar och industriell drift.

Vi behöva förråder av kemikalier och medicinska varor av allehanda slag.

Det är knappast möjligt att uppräknat alla de varuslag, som vi efter avstängda kommunikationer nu äga stort behov av: kraftfoder, gödningsämnen, oljor m. m. och tusentals andra ting, som vi alla trodde i vårt land finnas till överflöd, men som vi hittills importerat.

Vi hava kommit i ett nära nog förödmjukande förhållande till främmande länder, och vi nödgas ödmjukt bedja om hjälp. Detta gamla stolta land måste sträcka sina om hjälp bedjande händer till än den ena staten än den andra, och ovisst är det, om man förbarmar sig över oss, så att hungern icke blir vår lott. En efterblivenhet i mångt och mycket har varit betecknande för vår tillvaro sedan många decennier tillbaka. Vi ha icke vetat, vart vi velat hän, saknat målmedvetenhet i vårt arbete, och det blodiga kriget, som tillintetgör Europas bästa folk, giver oss lärdomar, vilka, om vi akta på dem, kunna lända oss till framtida välfärd.

Icke äga vi själva skuld till allt det elände, som hotar oss, ty 1917 var ett missväxtens år, än vilket intet sedan 1868 givit sämre gröda.

Men varför äro vi i så många andra avseenden så illa ställda.

varför ha vi icke själva tänkt på nödvändigheten att tillverka sådana varor, som vi icke kunna undvara? *Vid rentas av stataverka-propositionen m. m.*

Ikke vet jag, om det finnes flera stenkolsflötser än de redan upptäckta i den skånska jorden; jag skulle dock tro det. Men endast med svagt intresse gick 1916 års riksdag med om ett anslag av kr. 140,000:—, då varje klok statsledning borde låta djupborrningar bliva ett permanent institut för forskningar på skilda områden. Men däremot vet jag, att vi snart stå ensamma i Europa i saknaden av ett handelsdepartement.

Nu torde vi hava kommit till insikt om, att kolimportfrågan för framtiden blir ett svårlöst ärende, och att sålunda järnvägsdriften måste ur vattenfallen hämta sina kraftkällor.

Vår redan förut obetydliga handelsflotta har blivit decimerad och dess framtida öde känner ingen.

Man bryr sina hjärnor med våra egna exportmöjligheter, och glädjande att säga torde vår industri under krigsåren väsentligen utvecklats och skall helt säkert bliva en källa till stort välstånd. Må vi blott hoppas, att industrien får behålla sin frihet och av ingen förtryckas. Den behöver sitt oberoende, sin fria ledning och beroende endast av enskild företagsamhet, befriad från alltför mycket av det eländiga jobberi, som i vårt land skapar fördärvbringande penningföretag, vilka under namn av bankirfirmor, fondaffärer m. m. leva på majoriteter i industriella företag. Må ett statsingripande, innan det blir för sent, taga hand om denna utväxt på landets företagsamhet, och må det också skyndsamt hämma det för landsortens ekonomiska liv ytterst farliga bankuppslukandet. I oräkneligt antal växa jobberiaffärerna upp, varje större samhälle och t. o. m. landsbygden påvisar dessa utväxter på industrien, och alla synas förtjäna rikedomar och slå under sig fler och fler av landets företag. Individens ägandeskap av delar i industriella företag synes icke vara skyddad. Jobbaren kan tvinga från honom hans andelar och underlåter ej heller att göra det. I våra livsmedel och förnödenheter av alla slag finner man samma skamliga trafik.

Jag uttalade nyss min glädje över industriens lyckliga tillväxt, men det finnes dock något i vårt land, som bör ligga oss minst lika varmt om hjärtat som exporten, och det är svensk produktion för egen konsumtion, och jag syftar därvid särskilt på det under dagens lopp så ofta här omtalade jordbruket. Många äro förvisso de röster i vårt land, som fört fram denna angelägenhet i tal och skrift, och jag instämmer livligt i denna kör.

Sedan många år ha vi haft en representant för jordbruket vid Konungens rådsbord. Vi hava en lantbruksakademi, en lantbruksstyrelse samt hushållningssällskap i antal lika med länen — allt för att befordra jordens avkastning och skydda jordbruksnäringen. Ikke dess mindre har den i denna näring arbetande människoklass blott sällan kunnat tillkämpa sig en sorgfri tillvaro, och det kan sägas, att det skall en svensk småbondes ofantligt ringa levnadsanspråk till för att kunna härdas ut utan att tröttna i kampen för den produktion, som är avsedd för allas vårt uppehälle. Går man ej

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

ständigt till storm mot den lilla tullrats, som skulle hålla jordbruket skadeslöst mot importen. De som arbeta i den otacksamma svenska jorden, hava hittills för sin möda och svett endast haft otack, och jordbruksfolket har också minskats och övergått till andra näringsgrenar.

När då vår Herre giver oss missväxt, så kan jordbrukaren icke hålla ihop sin ekonomi, och i dessa tider vandra gårdarna ifrån en ägare till en annan — en jordbruksjobbareklass har uppblomstrat, talrik som landets fondaffärer med skogsskövlingsspekulationer i spåren.

Intet tvivel råder därom, att då vi nu fått lära oss att taga vara på brödsulorna, sädesproduktionen skall kunna drivas upp till täckandet av vårt behov. Över den normala arealen torde föga vara att vinna för innevarande år, vilket icke hindrar, att vi måste vara betänkta på åtgärders vidtagande omedelbart för ökning för framtidens behov. Detta kan icke ske genom blott en vädjan till den jordbrukande befolkningen, vars intressen man hittills föga velat lyssna till, utan detta arbete bör inriktas metodiskt under en del år framåt, och Kungl. Maj:t har ju redan i detta hänseende tillsatt en stor kommitté för ett planmässigt arbete för ökad jordbruksproduktion, varför ett anslag av 5 miljoner kronor begäres av riksdagen, ett belopp, som helt säkert måste betydligt ökas, om detsamma för ändamålet skall vara effektivt nog.

Jag är övertygad om att utvägar kunna finnas för ändamålets vinnande, särskilt som jag trott mig finna, att en gynnsammare vind är till finnandes inom riksdagen efter den allvarliga läxa, som kristiden givit oss, varunder man också allmänna lärt sig förstå, att jordbrukets idkare icke allt framgent böra leva under ett allmänt ekonomiskt betryck.

Jag skall icke trötta kammaren med att här angiva de vägar, på vilka man bör gå fram. Många äro de, som det senaste året påvisat vägarne till landets självförsörjning, och som med hänförelse för vår modernäring erinrat om dennas fel och brister, men ock dess förtjänster, bland vilka särskilt må erinras om det ofantliga, men tyta arbete, som under de senaste 50 åren nedlagts för nyodlingar i vårt land, enligt uppgift mer än hälften av landets åkerareal år 1868 med en ökning 1,371,000 hektar.

Men i ett slag kan man icke höja produktionen; därtill kräves många mödosamma år och framför allt ett hämmande av flykten från landet till städerna.

Därtill kräves också och framför allt annat ett arbete för allmän täckdikning. Endast Malmöhus län har en åkerareal av c:a 25 % icke täckdikad jord, och i hela landet lär siffran uppgå till mellan 50 à 60 %, icke inräknad den bristfälligt täckdikade arealen.

Intet medel till brödsädsproduktionens höjande står framom arbetet för en rationell täckdikning. Det är här, som jordbruksreformationen måste inlägga sin hela strävan.

Den dyrbara avdikningen kan icke bäras av de ekonomiskt svaga

jordbrukarne, och svaga äro nog de flesta, och i vidsträckt grad måste därför arbetet utföras även med statens mellankomst.

Jag skall icke mer än i förbigående anföra behovet av djupplöjning med varsamhet, kriget mot ogräset, och framför allt ett över allt i landet ofullkomligt sätt för tillvaratagande av gödseln.

Jag har på den grund särskilt vidrört täckdikningsfrågan såsom jordbrukets A och O, att jag icke kan finna annat än att detta är ett statsintresse som måste beaktas.

Skola vi bliva ett fritt och självständigt folk, så måste vi sörja för vår produktion på alla de områden, inom vilka initiativ och utveckling kan ske, så långt vårt nordliga läge det medgiver.

Den nation är långt ifrån fri och oberoende, som nödgas i kritiska tider vädja till andra nationers goda hjärta och medlidande. Det är beklagligt, att vi tvingats dit, och om vi bli betraktade som de fattiga släktingarna, så vinna vi varken respekt eller gehör.

Det är icke blott vi människor som f. n. lida av sädesbristen, det är landets hela kreaturstam från högdjuren och ned till de kräk, som tillhöra jordbrukets binäringar. Alla bero vi av vår försummade spannmålsfråga. Må vi nu vakna upp till besinning av hur det tar sig ut att klappa på allas dörrar. Vår brist på omtanke i tid har gjort oss fattiga utom på guld. Må vi lära oss förstå faran av en dylik situation och må vi besinna Konungens ord i trontalet: »Främst måste vi dock lita till egna tillgångar.»

Herr talman, jag anhåller om remiss av propositionen till vederbörande utskott.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar! Det har sagts mig, att man redan vid debattens början i denna kammare lyste efter bland annat uppgifter om våra livsmedelstillgångar. Jag förmodar, att man därmed avsåg särskilt våra brödsädestillgångar. Man ville hava siffror av senare datum än dem man fått förut, d. v. s. senare än den 1 november, för vilken tidpunkt siffror förut ha blivit offentliggjorda. Jag skall då med anledning därav allra först be att få meddela de senare siffror, som nu stå till buds. Det är egentligen, vad beträffar tröskningsrapporterna, en månad senare siffror. De rapporter, som jag sålunda i det fallet är i tillfälle att lämna, gälla för augusti, september, oktober och november, och ange alltså vad som fanns enligt tröskningsrapporterna tröskat den 30 november.

Jag nämner först procenttalen i förhållande till den beräknade skörden. Det visar sig då, att utav vete fanns uttröskat 76 % av den beräknade skörden, av råg 56 %, av korn 45 %, av havre 30 % och av blandsäd 37 %. Så ha vi vicker, ärter och bönor, vilka äro mindre väsentliga. Här gäller för vicker 29 %, ärter 33 % och bönor 31 %. Frågar jag då, vilken totalkvantitet detta utgjorde, kan jag meddela att av vete var vid denna tid tröskat 142,700 ton, av råg 208,200 ton, av korn 128,100 ton och av havre 324,500 ton. Det som vid den nämnda tidpunkten av årets skörd inköpts och kommit i statens lager, utgjorde 222,670 ton. Härav fanns i sta-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
n. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

tens lager den 10 januari, alltså för ganska kort tid tillbaka, omkring 96,000 ton. Det är att märka, att detta var svensk spannmål. Härtill komma sedan behållningarna av den utländska spannmålen och av mjöl, uppgående till en betydande kvantitet, nämligen omkring tillsammans 70,000 ton. Detta är nu egentligen de allra senaste totalsiffror, som man har, och om man skall göra någon reflexion med anledning av dessa siffror, kan man ju med rätta säga, att de icke ge anledning till någon verklig oro för närvarande, men väl ge de anledning till en sträng hushållning och till iakttagande av de givna föreskrifterna.

Jag nämnde i början, att de senaste tröskningsrapporterna sträckte sig till den 30 november. För några län ha verkligen inkommit tröskningsrapporter, som gå fram ända till slutet av december månad, och de ha kommit från de mera spannmålsproducerande länen, nämligen Östergötlands, Malmöhus', Älvsborgs och Skaraborgs län. Om man då jämför dessa tröskningsrapporter för december t. ex. med näst föregående månads, november, som ingingo i de förut lämnade uppgifterna, så visar det sig, att tröskningsresultaten för december för alla sädesslag, vete, råg, korn, havre och blandsäd, överstego de tröskade kvantiteterna för november månad. Det är icke med så synnerligt stora belopp de överstiga, men dessa rapporter för december visa i alla fall större kvantitet tröskad spannmål än de för november.

Ja, sedan jag nu lämnat dessa uppgifter, som i och för sig inte ge anledning till någon alltför stor optimism, men heller inte till någon allvarlig oro, så skall jag be att få med några ord beröra en del förhållanden, som ha blivit vidrörda här i kammaren och som givetvis äro ett uttryck för vad som rör sig också ute ibland folket i landsbygden både bland producenter och konsumenter. Det är kanske särskilt bekymren från producenternas sida, som kommit till uttryck, åtminstone har det varit så fallet, sedan jag kom in i kammaren här i dag.

Det är ju alldeles uppenbart, att ett sådant restriktions- och tvångssystem, som har nödvändiggjorts utav de starkt begränsade tillgångarna på alla förnödenheter och framför allt livsförnödenheter, icke är ägnat att glädja någon människa utan tvärtom kännes tryckande och betungande, och det är så, att man tycker, att varje lem i samhället blir ur led genom ett sådant tillsånd. Men, mina herrar, är det möjligt att i den situation, i vilken vi nu leva, göra oss av med detta tvångssystem, detta stränga ransoneringssystem? Man vet, att med krisens utdragande på längden på det sätt, som skett och som man ännu icke ser något slut på, de tillgängliga tillgångarna bli allt knappare och knappare. Detta medför i sin ordning, i all synnerhet så länge som man är avstängd från import, nödvändigheten av att till det yttersta spara på de tillgångar som finnas och att fördela dessa på ett så rättvist sätt som möjligt, så att de komma hela folket till godo. Under sådana förhållanden ser man ju ingen utväg att undvara ett sådant system, som rent av tvingar varje medborgare att spara. Detta kan icke ske, som var

Man förstår, utan en ganska vidlyftig administrativ apparat. Det är detta som givetvis har framvingat dessa kommissioner, som man — för resten med mycken rätt — haft många anmärkningar emot, ty även dessa institutioner, så nödvändiga de på grund av förhållandena ha blivit, äro naturligtvis ingenting av fullkomlighet, utan de kunna begå misstag och ha säkert begått många misstag här och där. Om man emellertid frågar sig, om det hade varit bättre, om dessa kommissioner nu icke hade funnits, när denna kris har dragits ut på detta sätt, så tror jag, att man måste besvara den frågan med nej, och att man måste säga, att detta tvångs- och ransoneringssystem, som dessa kommissioner handhaft, ändå har bidragit till att vårt läge i denna stund är så pass tillfredsställande som det är.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Porto.)*

Med avseende å själva uppfattningen och tänkesättet beträffande livsmedelspolitiken i stort sett och kursen för denna livsmedelspolitik, tror jag, att man kan säga, att en förskjutning för närvarande har ägt rum. Det har skett en förskjutning i uppfattningarna.

Man har på grund av förhållandena måst inrikta sina tankar och sin politik även på uppgifter, som i krisens första skede stodo mera i skymundan. Det är givet, att de statliga åtgärderna under krisens första skede mest avsåg att förebygga dessa prisstegringar, som man konstaterade månad efter månad, och som satte stora folklager i en mycket, mycket bekymmersam ställning. Under tiden har man emellertid måst konstatera, att knappheten har tilltagit. Man har icke längre tillgång till vad som till äventyrs finnes på andra sidan de stora haven. Man har blivit hänvisad till sina egna tillgångar, till vad som kan åstadkommas inom de egna landamärena. Och därför har lösen nu blivit en annan. Nu heter det nästan från alla håll: produktion, produktion. Utnyttja så långt möjligt och till det allra yttersta landets egna resurser och möjligheter att producera framför allt livsmedel. Det är alldeles uppenbart, att förhållandena tvingat oss till att se saken på detta sätt. Då frågar man sig: var finns medlet, var finns kardinalmedlet för att producera största möjliga kvantiteter, framför allt så mycket, att vi kunna försörja vårt eget folk och skydda det för alltför stora umbäranden? Ja, mina herrar, det är icke lätt att säga, var detta kardinalmedel finns. Det är naturligtvis så, att man får överväga och undersöka möjligheterna. Gör man det, så finner man, att det icke är blott en väg, som här får anlitas, utan många vägar, många samverkande omständigheter. Det är klart, att det kräves ansträngningar från olika håll för att nå detta mål, och det var med tanke på detta och med insikt härav, som den nuvarande regeringen till-satte några sakkunniga, den s. k. produktionskommittén, för att särskilt ägna sig åt denna sak och framlägga förslag till Kungl. Maj:t, som sedermera i sin ordning blir i tillfälle att framlägga dem för riksdagen.

Vad dessa sakkunniga komma att framlägga, det kan jag icke

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 7.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

i denna stund säga, men det vet jag, att de ha under öfvervägande bland annat minimiprisers åsättande, för de närmaste två åren åtminstone, på brödsäd och även andra för livsuppehållet nödvändiga jordbruksprodukter. Jag vet också, att de ha under öfvervägande vilka medel man kan tänka sig för att främja uppodlingen av icke odlad jord, jag vet att de ha under öfvervägande, hur man skall kunna tillgodose vårt jordbruks stora behov av konstgjorda gödningsmedel. Detta är en fråga, som är mycket bekymmersam, ja, en av de allra bekymmersammaste, emedan — såsom var och en, som har några insikter på detta område, vet — vi åtminstone beträffande vissa slag av artificiella gödningsämnen äro helt beroende av import av råvaror. Särskilt är det fosforsyretillverkningen, som erbjuder svårigheter, vilka — åtminstone i en hastig vändning — synas oöfvervinneliga, därest icke någon import möjligen öppnas.

Vad utsädesfrågan beträffar, har jag från många håll hört uttalas, att den skulle vara ägnad att väcka oro, men jag tror dock man kan säga, att denna fråga ligger rätt gynnsamt till beträffande sädesslagen; svårigheterna gälla kanske mest en del trädgårds- och köksväxtfrön.

Från många håll hör man ropet: »Tag bort maximiprisen» eller »maximiprisen måste väsentligt höjas, om det skall bli någon produktion utav här i landet. Det system, som har rätt, de priser, som ha gällt, ha varit av den art, att de hämmat produktionen. de ha tagit bort arbetslusten och arbetsglädjen hos den jordbrukande befolkningen, och det är ju denna, vi måste ty till i detta fall.» Härpå vill jag svara först och främst, att ett borttagande av maximiprisen på oundgängliga livsfrnödenheter är en fråga, som jag anser för närvarande stå utanför all diskussion. Det går helt enkelt icke att taga bort maximiprisen på livsmedel, ty vad skulle bli följden av ett helt borttagande därav? Jo, följden skulle naturligtvis bli den, att priserna komme att stiga till en gräns, som ingen av oss kan på förhand bestämma, d. v. s. till en alldeles oanad höjd. Det skulle dessutom få till följd, att livsmedlen skulle bli föremål för en spekulation och ett jobberi, som staten sannolikt icke skulle ha möjlighet att hejda. Det orimligt höga prisläget skulle naturligtvis medföra, att stora lager av befolkningen komme i den ställningen, att det vore så gott som omöjligt för dem att för sin del förse sig med det nödvändigaste av de knappa förråd, som finnas. Ja, frågan om borttagandet av maximipriserna på livsmedel kan man så gott först som sist avföra från all debatt i livsmedelsfrågan.

En annan sak är naturligtvis *förändringen* av maximiprisen. Härom vill jag för min del säga, att maximipris i och för sig icke kunna vara evigt bestående, icke ens bestående under hela denna långa kristid. De måste naturligtvis rätta sig efter betingelserna för produktionen. Det kan icke hjälpas, att, om betingelserna för produktionen ändras, så måste också maximiprisen ändras, och tillses måste naturligtvis, att maximiprisen äro så avvägda, att de icke blott täcka själva produktionskostnaden, utan även lämna

en sådan vinst på näringen, att det blir möjligt att arbeta därmed, arbeta med lust och glädje och inlägga hela sin intensitet i arbetet. Att man emellertid också måste taga hänsyn till konsumtionen, är alldeles uppenbart. Även om prisfrågan icke längre är en första-handsfråga, utan produktionsfrågan så att säga är själva förgrundsfrågan i livsmedelspolitiken, så har prisfrågan dock sin ofantligt stora betydelse även med hänsyn till konsumtionen. Men det vill jag säga som min uppfattning, att därest betingelserna för produktionen skulle tvinga fram sådana priser å jordbrukets produkter, att de icke stå i rimligt förhållande till vad konsumtionen kan betala för dem, så blir det nödvändigt, att staten träder emellan med statstillskott för att reglera. Det är också vad staten redan gjort, om än hittills endast i mindre skala. Det är också vad den nuvarande regeringen har förutsett måste ske under den närmaste tiden, varför den beräknat ett ganska stort belopp — flera tiotal, det närmar sig hundra miljoner — just i prisregleringssyfte. Jag kan nämna, att redan nu har Kungl. Maj:t anvisat omkring 40 miljoner till prisreglering för olika slags varor. Härav faller icke allt på regleringen av själva livsmedlen för nedbringande av priserna därå för konsumenterna, utan en del faller på regleringen av priserna på t. ex. gödningsämnen och fodermedel.

Det har utöfvats åtskillig kritik och åtskilligt klander mot de nuvarande kristidsförfattningarna. Man har sagt, att dessa författningar, som ju äro legio, äro rent olidliga. Ja, jag medger gärna, att det är hart när olidligt med en sådan mängd författningar, men de rådande förhållandena och särskilt det förhållande, att situationen ändras dag efter dag, vecka efter vecka, framtinga ständigt nya bestämmelser. Herrarna skola icke tro, att det är med någon förkärlek som regeringen för sin del är med om utfärdandet av så många författningar, och herrarna skola icke heller tro, att icke regeringen mer än en gång, när den ansett det möjligt att så göra, hållit tillbaka, stoppat i lådan förslag om nya författningar.

Man har också gjort anmärkning mot, att dessa kristidsförfattningar älägga sådana förskräckliga straff, så höga böter o. s. v. Ja, det kan man tycka, jag vill icke säga, att den anmärkningen är oberättigad, när man jämför dessa bötesbelopp med de bötesbelopp, som gälla för överträdande av andra författningar, men jag kan nämna för kammaren, att det varit en genomgående tendens hos den nuvarande regeringen att verkligen bringa ned, mildra straffbestämmelserna. Detta har skett i många författningar, som på sista tiden utkommit. Jag kan också nämna, att även ett annat förhållande, som med skäl har påtalats, nämligen åklagarens oproportionerligt höga bötesandelar av ådömda böter, har blivit ändrat, så att dessa bötesandelar för åklagaren enligt nu utfärdade författningar äro betydligt mindre än förut. Detta har regeringen icke gjort för att den på något sätt vill lägga fingrarna emellan, då det gäller överträdande av författningar, men emedan den tror, att oskäligt höga bötesandelar icke bidra till att öka laglydnaden. Naturligtvis kan man icke alldeles borttaga straffbestämmelserna,

Vid remiss av
slutsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss af
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

men jag anser, att man bör sätta dem i rimlig proportion till vad eljest är stadgat.

Man har vidare talat om, att kommissionerna behärskas av okunnighet, och många andra hårda ord ha sagts. Jag kan väl förstå dessa hårda ord, men jag ber de herrar, som fälla dessa hårda omdömen — jag tänker härvid särskilt på vad som sagts om folkhushållningskommissionen, som har med alla våra matfrågor att göra — jag ber herrarna, säger jag, tänka på, vilka oerhörda svårigheter, som denna kommission har att kämpa med. Det är icke så lätt att bemästra dessa svårigheter, och jag tror, vi gjorde väl, om vi vore litet mildare i våra omdömen härvidlag.

Det var en talare här, som förde på tal frågan om sockret och sockerbetsodlingen. Han klandrade det förutvarande förhållandet. Det har jag nu här ingen anledning att vidröra, men jag ber att få säga, att jag tror, att det finns mycket goda utsikter till att helt och fullt samförstånd skall komma till stånd rörande villkoren för årets sockerbetsodling. Vad beträffar importerat socker vill jag för min del säga, att med de knappa förråd vi i varje fall ha — de äro dock icke knappare än att de räcka för en måttlig ransonering — man icke, när det under sådana förhållanden erbjudes möjligheter att importera några kvantiteter socker, större eller mindre, även om detta socker kostar mycket pengar, bör kunna säga, att vi icke böra importera detta socker. Detta socker kostar mycket pengar, men när det finns folk, som äro villiga att betala dessa höga priser för industriella ändamål, tror jag knappt det är riktigt att utestänga denna möjlighet, då korten så att säga ligga på bordet och man ser, att affären är klar, vilket nämligen i vissa fall ej varit förhållandet. Det kanske är ett felaktigt förfarande, att icke staten själv genom någon av sina kommissioner, folkhushållningskommissionen t. ex., tagit hand om denna import utan lämnat den åt enskilda importörer. Det kan man resonera om; det är kanske riktigt att gå den andra vägen. Men då så icke har skett, tror jag, att det icke hade varit rätt, om man satt sig emot eller sagt nej till import till pris överstigande maximipriserna. Det är detta egentligen som påtalats.

Med detta har jag egentligen velat säga, att även om de förhållanden, under vilka vi leva, äro ganska svåra, och om särskilt jordbrukarna känna dem hårda och betungande, känna banden tryckande, så böra vi i alla fall vara överens om att icke kasta yxan i sjön och icke låta missnöjet, som här och där sjuder, så få makt med oss, att vi lägga armarna i kors, utan vi böra tvärtom taga fastare tag än vi någonsin förut gjort och var och en i sin stad göra vad på honom ankommer, för att vårt land må komma igenom denna olyckliga kris med så liten skada som möjligt.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Debatten här idag har ju sträckts ut nästan längre, än den brukar vid tillfällen som detta. Man får väl även säga, att debatten stundtals varit rätt flau och föga gagnat vad vi dock allra innerst åsyfta

och önska bör ske här i landet. Jag skall icke många minuter besvara kammaren, men jag skall dock tillåta mig framhålla några synpunkter, som enligt min mening hittintills blivit alltför litet beaktade.

Herr Vännerström, representant för partiet längst till vänster, avlämnade i sitt anförande en deklARATION ÖVER PARTIETS STÅNDPUNKT till regeringen och dess politik. Det parti, som jag representerar, det socialdemokratiska, behöver icke lämna någon dylik deklARATION, ty vårt program och vår politik äro kända sedan många år tillbaka och förändras icke alls därav, att några av det socialdemokratiska partiets representanter ingått i regeringen tillsammans med anhängare av ett annat parti. Så länge regeringen går fram på demokratiska vägar och söker genomföra reformer, som peka fram mot det mål, socialdemokratien kämpar för, kommer regeringen att stödjas av det parti jag tillhör, och när icke längre regeringens politik blir sådan, veta nog de representanter vi ha i densamma, vad klockan är slagen och vidtaga sina mått och steg.

Den förste jordbruksrepresentant, som uppträdde här, var herr Lindman. I hans för övrigt rätt hovsamma tal fanns mycket, som till och med en politisk motståndare kan instämma uti. Men det var så mycket han glömde, då han framställde sina önskemål. Han förklarade med eftertryck och skärpa — jag fick den uppfattningen, att det låg politik i detta — att jordbruksnäringen måste stödjas av statsmakterna, och att minimipriser på jordbrukets produkter måste genomföras och höjas. Ja, väl an, men det finns åtskilliga andra synpunkter, som när det gäller produktionen av jordbruksalster mängen gång ha här framhållits och som behöva återupprepas.

Under de tio år jag varit riksdagsman har nästan vid varje riksdag framförts krav ifrån vårt håll på, att man skulle förhindra, att ytterligare jord i Sverige komme att ligga i vanhävd, och att den, som låge i vanhävd, fortfarande finge göra detta. Men just det parti, som nu är så välvilligt stämt för att vi skola så uppdriva jordbruket, att vi kunna föda oss själva — det är ingenting omöjligt att göra här i landet — har länge motsatt sig dessa reformkrav, med resultat att man till och med i det feta Östergötland ser stora fideikommiss och domäner ligga i sådant lägervall, att spannmålen därifrån icke lämnar tillräcklig näring för godsets folk och kreatur. Torpen ha slopats, och torparna ha förts bort. Husen ha fått ruttna ned, och mycken jord ha fått läggas i lägervall. Det är en sak, som han alldeles glömde påpeka. Herr Åkerlund, den ärade jordbrukaren, slog enligt min mening huvudet på spiken, då han förklarade, att jobberiet i jordegendomar, som pågår i landet med hundratals procents stegrade jordpris, som sedan faller ut på vad som behöves för folkets uppehälle, är en fruktansvärd fara för svenska folket i framtiden.

Norrlandslagarna kommo ju till först sedan bolagen tagit 12—14 tusen bondehemman i Norrland. Hur efterlevas dessa norrlandslagar? Jo, på det sättet, att bolagen genom agenter, genom bul-

Vid remiss av
statsvetks-
propositionen
m. m.

(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

vaner, som draga omkring i landet, enligt vad från trovärdigt håll berättas, alltjämt slå under sig bondehemman med skog och inägorjord. Sådan är den bondepolitik och jordbrukspolitik, som föres från högern här i gamla Sverige, där man sedan smeker jordbrukarna och säger, att man vill skydda dem framför andra. Bra litet göres emellertid i praktiken, det mesta är bara munväder.

Några synpunkter till! Om det skall bli minimipriser på jordbrukets produkter, varför skall det då inte bli minimipris även på det enda, som arbetaren, den egendomslöse medborgaren här i landet har att förvandla till bröd, nämligen arbetet? Det hördes ett klagoskri från vildmarken, från bondeförbundets representant nyss. Han frågade: Var ha vi bönder våra fonder? — Ja, var har arbetarbefolkningen sina fonder? Vi kunna ju jämföra böndernas ställning och arbetarnas genom att peka på, att omsättningen i städernas pantbanker ökas i lika hög grad som insättningarna i landets sparbanker, där bönderna placera sina pengar.

För arbetarklassens intressen, vilken klass uppgår till mer än hälften av landets befolkning, behöver även föras fram ett ord här i riksdagens andra kammare vid detta tillfälle. Gärna skydd för den jordbrukande klassen, allt det skydd, som är berättigat, men proportionellt därmed skall även följa skydd för den andra delen av landets medborgarkår, för industriarbetarna och arbetarna i allmänhet. Genomför även minimilönebestämmelser för dessa, och vi skola icke ha något vidare ordalt i den saken; fastställ dessa minimilönebestämmelser på sådant sätt, att dessa människor kunna föra en mänsklig tillvaro! Det duger ej att komma fram med några futtiga procent, som arbetsgivarna här och var bevilja i dyrtidstillägg, då enligt officiella, oomkullrunkeliga siffror, de nödtorftigaste livsförnödenheterna för arbetarklassen höjts i pris med i genomsnitt mellan 70 och 80 %. Försök taga reda på hur arbetarklassen, som befinner sig i denna ställning, kan leva här i landet! De skildringar och tavlor, som vid den undersökningen framgå, äro upprörande och ägnade att även hos bondeklassen inskräpa den åskådningen, att vi i dessa tider, oavsett vilken ståndpunkt vi intaga, behöva hålla samman och spänna våra muskler till det högsta, för att vi över huvud taget skola kunna bestå i den framtida kamp, som kräves av vårt land och folk.

Som jag ser herr civilministern närvarande här, skulle jag vilja vördsamt rikta till honom och regeringen ett par frågor. I den kongl. propositionen och i trontalet står icke något vidare nämnt om de sociala reformerna. Jag har nyss nämnt något om minimilön, som bör kompensera minimipris på livsförnödenheter, Jag vill nämna även en annan sak, det gamla kravet på åtta timmars normalarbetsdag, som nu börjar genomföras i kulturländerna eller i vart fall upptagas till genomgående utredning och genomgående förberedande behandling. Ha vi hopp om att från regeringens sida denna riksdag eller inom en snar framtid vänta förslag om reformer i detta avseende eller om några åtgärder för att förbereda

dessa reformer, vilka skulle lyfta upp vårt folk till jämställighet med övriga länders folk i vad gäller social ställning?

Det är också en annan gammal fråga, som vi under många år resonerat om att den borde finna sin lösning, och det pågår visst för närvarande utredning i densamma, nämligen frågan om arbetslöshetsförsäkring här i landet. Det har varit glädjande, att vi de senare åren börjat komma från ord till handling. Folkpensioneringen lade en bred demokratisk basis för denna del av det stora folkförsäkringsväsendet, men den behöver förbättras undan för undan. Olycksfallsförsäkringen har följt. Men det återstår så mycket och däribland arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Det är en oerhört krävande nödvändighet, att vi under arbetslöshetsperioder skydda dessa talrika familjer, dessa mängder av människor, som vid arbetslöshetsperioder kastas ut på bar backe, kastas ut utan möjlighet att försörja sig. Ha vi, mina herrar, någon utsikt att inom en snar framtid få fram dessa reformer? Ett lugnande svar skulle verka lugnande på de miljoner människor i landet, som längta efter och hoppas på dessa reformer.

Herr Norman är också en representant för småböndernas klass! Långt innan jag blev riksdagsman och innan herr Norman kanhända visste, hur förhandlingarna i riksdagen gå till, fanns det här en verklig svensk bonde, skåning liksom jag, herr Nilsson i Österlöv. Man började då skrämja lantbrukarna för arbetarna, för socialdemokraterna. Han framträdde då djärvt och modigt och sade: Ni försöka skrämja oss bönder för arbetarna. Mina herrar, arbetarna i detta land äro kött av vårt kött och ben av våra ben. Inte skrämja ni bönderna med arbetarna, inte. Herr Norman klagade över att bränslekommissionens arbetare fått så orimligt höga löner. Ja, läs den lilla boken ordentligt. Lönerna ha stigit 39 % utöver domänstyrelsens löner under viss tid. Är det något så rasande farligt, då levnadskostnaderna samtidigt höjts med mellan 70 och 80 %. Vadan denna ständiga avundsjuka mellan de olika klasserna! Hur tror ni, att vi någonsin skola kunna ena samhällsklasserna här i landet, om detta ständiga småkiv skall föras?

Nya Dagligt Allehanda, högerns främsta organ, skrev för ett par dagar sedan, att den andliga fattigdomen var kommen i spetsen för ärendena här i landet, att inkompetenskulden nu i detta land kommit till en länge åtrådd blomstring, att de socialdemokratiska medlemmarna i de ständiga utskotten vid årets riksdag, som satts att bereda rikets maktpåliggande angelägenheter, i genomsnitt äro personer på en sådan duglighetsnivå, som skulle betraktas som alldeles underhållig i vilket som helst välskött privat företag. Sådana uttryck begagnas av överklassens organ här i landet mot den stora arbetarbefolkningen, och ändå, *ändå* vågar man tala om en enstämmighet bland folket för att gemensamt föra landet fram ur prövningarna och gemensamt, när det verkligen kniper, rygg mot rygg göra vad göras kan för att bevara landet nu och i framtiden. Mina herrar, allt sådant bör bort ur svenskt liv, ty det är olämp-

Vid revidering af
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

ligt, det är förråande, det är det, som hetsar klasserna mot varandra mycket värre än aldrig så ljungande socialistiska tal.

Ja, mina herrar, härmed skall jag sluta. Det var huvudsakligen för att till regeringen framställa de frågor jag nämnde, som jag begärde ordet. Men då jag suttit här och hört på debatten och då jag genom mitt dagliga liv i Sveriges största arbetarstad känner till den klass' vilkor som jag representerar, så må herrarna ursäkta, att jag vid detta tillfälle använt dessa minuter för att säga den mening, som detta folk har, till den kraft och verkan det hava kan, för att svårigheterna, i den mån det är möjligt, må kunna avhjälpas.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Den senaste ärade talaren ställde ett par direkta frågor till regeringen, vilka ge mig anledning att yttra några ord.

Han förklarade först, att han fann trontalet vara något tomt eller innehållslöst i avseende på utlovade sociala reformer. Må vara, men jag vill dock påpeka, att i trontalet åtskilliga frågor äro berörda, som komma att underställas den nu pågående riksdagens beslut. Dels är det frågan om en avsevärd utvidgning av pensionsförsäkringen med upptagande av nya kategorier, dels förslaget om början till en barnförsäkring och dels också frågan om höjda pensioner i vissa avseenden. Det är också möjligt, att denna proposition till och med kommer att gå något utöver den ram, som man ursprungligen tänkte sig, när anslaget beräknades i statsverkspropositionen. Vidare beröres i trontalet frågan om att söka för åtminstone en klass av ensittare bereda möjlighet till tryggare tillvaro, bereda dem möjlighet att vinna sitt torp som eget hem, med alla de följder, som ett dylikt utlösande från den ursprungliga jordägaren innebär. Vidare omtalas också fattigvårdslagstiftningen, som ju, även om man skulle kunna framställa anmärkningar emot åtskilliga detaljer, dock i det stora hela måste anses som ett ganska stort framsteg på området och som riksdagen inom den närmaste tiden får tillfälle att ägna särskild uppmärksamhet. Jag vill också nämna en sak, som icke är särskilt berörd i trontalet, men som spelar en mycket stor social roll och som kommer att underställas innevarande riksdag. Det är frågan om reglementeringens upphävande och frågan om lagstiftning rörande könssjukdomarnas bekämpande, frågor således som beröra åtskilliga av våra mest sorgliga sociala förhållanden.

Med avseende på de speciella frågor, som den ärade representanten på Östgötabanken här nyss förfrågade sig, så tillåter jag mig först att bringa i erinran, att de svenska statsmakterna i allt fall under de senare åren ha tagit mycket beaktansvärda steg på det sociala området, framför allt på socialförsäkringens område. Den ärade talaren nämnde ju själv pensionsförsäkringen och jag har nyss yttrat mig om den avsevärda utvidgning med avseende å densamma, som redan under denna riksdag skall föreslås. Jag erinrar vidare om olycksfallsersättningslagen, som ju på något så när mo-

därn bas lägger olycksfallsförsäkringen och som med detta år trätt i kraft. Jag vill vidare meddela, att den obligatoriska sjukförsäkringen och hela omläggningen av sjukförsäkringen har avancerat så långt, att inom detta år ett kommittébetänkande väntas, och man må hoppas, att förslag skall kunna framläggas i ämnet till nästa års riksdag. Samtidigt med arbetet på den obligatoriska sjukförsäkringen har också pågått ett vidlyftigt arbete för arbetslöshetsförsäkring, så att den frågan sannolikt inom ytterligare ett år kan ligga på riksdagens bord. Vi få därigenom stommen eller grundmurarna till den sociala försäkringsbyggnaden något så när färdiga i vårt land, och det gäller sedermera för generation efter generation att söka bygga vidare på den byggnaden och försöka komma till den sociala rättfärdighet på detta område, varav behovet gör sig så starkt gällande.

Det var närmast beträffande vissa speciella frågor på arbetslagstiftningens område, som den ärade talaren på Östgötabanken vände sig till mig, särskilt frågan om maximalarbetsdag samt en annan fråga, som riksdagen också skrivit om, nämligen frågan om arbetarsemester. Bägge dessa frågor ha varit uppe till förberedande överläggning inom regeringen, och det är all sannolikhet, att under den allra närmaste tiden en utredning av dessa frågor kommer att sättas i gång. Jag hoppas, att den utredningen skall kunna läggas så, att icke alltför lång tid skall förflyta, innan man kan komma till något resultat på denna punkt, vad som bör och kan göras och vad som kan bli en samlingspunkt för den svenska vänstern. Jag är övertygad, att alla de åtgärder, som i dylikt avseende kunna vidtagas, skola i sin mån bidra till att stärka vårt svenska folk inbördes och göra det för detsamma möjligt, icke allenast att genomgå de nuvarande svårigheterna utan även att se mot en framtid, som för envar, även den minste, blir mindre bekymmersam än den hittillsvarande.

Herr Hamilton: Herr talman! Dagens debatt har helt naturligt präglats av den allvarliga stämning, som råder icke allenast i denna kammare utan över hela vårt land på grund av farhågorna för att vi icke på ett nöjaktigt sätt skola kunna tillfredsställa folknäringens behov under innevarande och kommande år. Klandret har emellertid, det är mig en glädje att kunna konstatera det, icke förts mot den nuvarande regeringen, utan högerens män ha huvudsakligen riktat udden av sina angrepp mot en föregående regering och de kommissioner, som av densamma blivit tillsatta.

Orsakerna till de svårigheter, med vilka vi nu ha att kämpa, torde till ej ringa del härleda sig från årtionden tillbaka. Vi ha under dessa tider icke ägnat vår landsbygds utveckling tillräckligt intresse. Vi ha lugnt åsatt, hur landsbygden avfolkats, och hur man överlämnat åt gubbar och barn att bedriva den viktigaste av all produktion, den av livsmedel. Vi ha också varit likgiltiga åskådare till den ojämna kamp, som utkämpats mellan industrien och lantbruket för att erhålla behövlig arbetskraft. Vi ha lugnat oss

Vid remiss nr
statsverks
propositionen
70. 71.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

med, att kan Sverige icke skaffa tillräcklig näring åt sitt folk, så kan alltid bristen fyllas genom import. Importen är stängd, och därför befinna vi oss i nuvarande svåra läge.

Men om svårigheterna voro stora redan före krigets utbrott, så ha de blivit vida större nu, sedan en föregående regering och dess underorgan vidtagit en del åtgärder, som förslamade produktionen av livsmedel. Man överlämnade åt kommissionerna de facto, kan man säga, att lagstifta på livsmedelspolitikens område. Man utfärdade den ena kungörelsen efter den andra, svårfattliga och ännu svårare att efterleva. Lagstiftningen härutinnan befinnes i närvarande stund i ett kaos, och lantmannen vet knappast, vilket ögonblick han mot sin vilja är lagbrytare. Klander mot kommissionerna har riktats av åtskilliga talare här i dag, och jag skall icke därvidlag ingå på några enskildheter. Jag vill blott uttala en förhoppning, att herr jordbruksministern ville visserligen, icke indraga dessa kommissioner, ty det låter sig knappast göra, att under pågående kristid åstadkomma en ny organisation, utan förbättra dem, vidtaga de åtgärder, som äro nödvändiga, för att icke de orättvisor, som nu förefinnas i många avseenden, skola fortvara.

Det gäller emellertid för oss att icke se bakåt utan att se framåt, att se till, vad som kan göras för att rädda vårt land från den svält, som så hotande grinar emot oss. Vi måste naturligtvis tänka även på konsumenterna, ty de ha det synnerligen svårt. Vad vi ha att göra är i främsta rummet att taga vara på de förråd, som finnas i vårt land, och rättvist fördela dem. Beträffande dyrtiden återstår icke annat än att med statsmedel lindra densamma. Med tillfredsställelse hafva vi också bemärkt, att jordbruksministern begärt avsevärda belopp — jag vill minnas 90 miljoner kronor — för prisreglering, och åtminstone en del härav kommer de fattiga, de obemedlade bland konsumenterna till del.

Men det gäller att vidtaga åtgärder icke uteslutande för innevarande år utan även för kommande år för att hindra, att vi under åren framåt komma i samma prekära ställning, som vi nu befinna oss i och det enda möjliga därvidlag är att söka öka produktionen. Skall produktionen kunna ökas, är första villkoret, att arbetskraften skall kunna dragas från industrien, från våra städer, där den är mindre nödvändig, och ut på vår landsbygd. Lantmannen måste sättas i tillfälle att kunna bjuda sina arbetare sådana löner, att detta blir möjligt. Jag vet, att bland de större jordbrukarne finnes sådana, som ropa på billigare arbetskraft. Detta är ett misstag. Nej, vi lantmän begära icke billigare arbetskraft. Vi fordra blott, att vi skola få betalt för vår vara, så att vi kunna ordentligt avlöna våra arbetare. Lantarbetarens arbete är lika mycket värt som industriarbetarens, och den produkt, som han åstadkommer, är vida nödvändigare för vår befolkning i närvarande stund än någon annan.

Vi böra också bereda trevnad för befolkningen på landsbygden. Bostäderna äro där synnerligen dåliga för en del av arbetarne. Städerna ha sin bostadsfråga, och vi försökte förlidet år att av-

hjälpa nöden inom dessa samhällen genom anslag. Det tör hända, att staten måste ingripa även för att avhjälpa missförhållanden i detta avseende på landsbygden.

Vi måste också draga försorg om, att landsbygdens befolkning erhåller tillfälle till att förskaffa sig en ordentlig folkskoleundervisning, en mänskligare fattigvård och även en lindring av det skattestryck, som de för statliga ändamål utgående skatterna utöva på våra kommuner.

Vill man höja produktionen, så bör staten hjälpa till att få jorden odlad i större omfattning, än som nu sker. Man förmenar, att jorden har stigit i värde. Ja, det är riktigt beträffande den odlade jorden, men den icke odlade jorden står ungefär i samma värde som förut. Odlingskostnaden och byggnadskostnaden har stigit, och egnahemsrörelsen har på den grund avstannat. Härvidlag bör staten också ingripa. Det lönar sig knappast i närvarande stund att odla den icke odlade jorden. Vi hoppas emellertid, att när den s. k. produktionskommittén, som blivit tillsatt, slutfört sitt arbete, jordbruksministern framlägger förslag till riksdagen, som efter dess prövning kommer att bliva en mäktig hävstång för att höja produktionen av livsmedel i vårt land. Jag uttalar därvidlag samma förtroende till jordbruksministern, som åtskilliga högermän egendomligt nog här i dag ha betygat honom.

Herr Lindman berörde de konstitutionella spörsmålen, de frågor, som blivit bebådade i trontalet, nämligen den kommunala rösträtten och kvinnans rösträtt, och herr Lindmans uttalande lovade icke vidare gott för framtiden. Han hade två skäl för att icke vilja biträda ett förslag rörande den kommunala rösträtten. Det ena var, att böndernas inflytande inom kommunerna skulle minskas. Ja, herr Lindman, jag vågar påstå, att Ni i så fall icke har läst statistiken. Jag tror tvärtom, att böndernas, åtminstone småböndernas inflytande kommer att stiga. Deras röstvärde är nu i allmänhet lägre än t. o. m. industriarbetarnes. Och vill man behålla småbrukarnes inflytande i kommunerna, då tror jag, att man skall biträda det förslag, som är att förvänta, såvitt det är sådant, som jag har tänkt mig detsamma. Herr Lindman ville heller icke biträda förslaget, därför att han önskade bibehålla lugnet inom landet. Men säg mig, herr Lindman, är det möjligt för Sverige att längre kunna stå emot dessa reformer? Det ena efter det andra av kulturländerna har biträtt desamma, länder där man minst trott, att så skulle ske. Skulle det icke befordra lugnet i landet under de svåra förhållanden vi nu befinna oss i, om högern skulle vilja giva efter och biträda förslaget? Jag tror, att ett dylikt steg skulle vara vida bättre för lugnets bibehållande än att motstå reformen. Nej, herr Lindman, jag vädjar till Er och det parti Ni tillhör att giva med varm hand folket de medborgerliga rättigheter, som de äro berättigade till, och därigenom undvika under den svåra tid, vi nu leva i, en uppsplitande strid för landet, en strid, vars utgång är på förhand given.

Herr Lindman var även inne på utrikespolitikens spörsmål.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Det är ju klart, att vi önska till vårt land en import av brödsäd. om det låter sig göra. Därför förvånar det mig verkligen att under nuvarande prekära förhållanden en agitation har uppstått för att försvara de förhandlingar, som nu pågå med länderna i väster. Det synes mig vara riktigtast att låta dessa förhandlingar ha sin jämna gång. De, som stå bakom denna agitation, ådraga sig ett synnerligen stort ansvar, och det förefaller mig, att detta ansvar, därest de skulle lyckas i sina strävanden, skall kännas synnerligen tungt fram på sommaren, när folket ropar efter bröd.

Det är klart, att vi böra hålla strängt på den fullkomligt opartiska neutraliteten. Den vet jag, att den nuvarande regeringen kommer att följa, och därvidlag äro vi säkerligen alla beredda att giva densamma vårt stöd. Man har emellertid försökt att uppamma en ny aktivistisk rörelse, nämligen rörande Ålandsfrågan. Det är ju tydligt, att vi svenskar ha ett intresse i denna fråga, ett intresse att icke någon fästning uppreser sig i vår huvudstads närhet, som kan vara hotande. Men vi kunna möjligtvis nå detta mål utan att behöva gripa till sådana betänkliga åtgärder, som man från visst håll sanuolikt hade tänkt sig. Vi för vår del inom det liberala partiet ha alltid hyst den uppfattningen och följt den grundsatsen under de nu pågående striderna i Europa. att Sverige icke bör åtrå en enda främlings liv eller en enda kvadratmeter främmande mark. Jag hoppas, att vi för framtiden skola kunna stå kvar på den ståndpunkten, vilken jag anser vara den riktigtaste.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Mot den finansplan, som jag haft äran framlägga, har icke gjorts någon erinran. Jag har därför icke någon anledning att yttra mig om den saken. Men under den här förda debatten har det framställts ett par frågor, som falla under min handläggning, jag anhåller därför att få säga ett par ord.

Herr Vennerström ville veta, om den nuvarande regeringen är betänkt på att föra fram det allmänna rusdrycksförbudet. Då vill jag säga, att ännu har regeringen icke tagit någon ställning till den frågan, varför jag icke är i tillfälle att kunna säga, huruvida regeringen kan komma att föra fram något förslag, som innebär allmänt rusdrycksförbud. Emellertid ligger ju saken så, att vi i det stora hela äro bra nära ett allmänt rusdrycksförbud. Det får för tillfället icke tillverkas något som helst brännvin, och det får heller icke tillverkas några maldrycker, som äro starkare än vanligt svagdricka och importen har nära nog upphört. Då kan man strängt taget icke komma så mycket längre.

Men det finns ett par saker, som det vill förefalla mig äro av mycket stor betydelse och som fortast möjligt borde underställas riksdagens omprövning. Det är först den okontrollerade handeln med tekniska preparat som påkallar uppmärksamhet. Dessa tekniska preparat konsumeras i sådan omfattning, att det verkar skadligt i mycket hög grad. Jag har för avsikt att, försämitt det finnes

någon möjlighet, till innevarande riksdag framföra en proposition uti detta ärende i syfte att reglera hithörande förhållanden. Utan att taga någon ställning till frågan om möjligheten att nu få fram en rusdrycksförbudsproposition, vagar jag för min personliga del hävda den uppfattningen, att i närvarande stund är ordnandet av den s. k. dropphandeln, ur praktisk nykterhetssynpunkt, viktigare än det principiella spørsmålet om allmänt rusdrycksförbud.

Men det är en annan fråga, som icke allenast är viktig ur nykterhetssynpunkt, utan som också är synnerligen viktig ur industriell synpunkt, och det är spørsmålet om reglerandet av sulfitsprithandeln. Svarigheterna att åstadkomma bränsle till automobil och annan motortrafik ha naturligtvis framtvingat frågan om att tillvarata den kraftkälla, som ligger i sulfitspriten, och det är också avsett att till innevarande riksdag inkomma med en proposition, genom vilken man kan åstadkomma former för användning av denna kraftkälla, samtidigt som man försöker lösa spørsmålet med en denaturering av spriten på sådant sätt, att dess förtäring av människor omöjliggöres.

Såsom jag förut meddelat är jag icke i tillfälle att angiva regeringens ställning till det allmänna rusdrycksförbudet, men jag tillåter mig betona, att de restriktioner, som blivit införda, verkat ganska kraftigt, och jag skall nu be att med några siffror få giva ett stöd åt detta mitt påstående.

I januari månad 1913 bötfälldes i Stockholm för fylleriförseelser 1,108 personer. Samma månad 1916 bötfälldes 741 för samma förseelse, och samma månad 1917 bötfälldes 494 personer. För november månad år 1917 hade deras antal sjunkit ned till 208. I Göteborg bötfälldes i januari år 1912 591 personer, i januari 1916 571, i januari 1917 364 och i december 1917 96. Dessa siffror säga åtminstone mig, att de restriktioner, som vidtagits, hava lämnat mycket goda spår efter sig. Lyckas vi jämte dessa restriktioner åstadkomma en ordning, varigenom den gamla frågan om missbruket med fri och okontrollerad handel med diverse preparat också får sin lösning, så tror jag, att vi kommit ett avsevärt steg närmare det mål, som vi förbudsvänner sträva efter.

Jag skall be att få säga några ord med anledning av de anföranden, som hållits här till klandrande av kommissionerna. Jag förmodar att det icke är många, som icke önska, att vi vore tillbaka i sådana förhållanden, då vi kunde tillfredsställa våra behov efter råd och lägenhet utan att bli alltför mycket kontrollerade i vårt personliga görande och låtande. Men, som jordbruksministern redan förut framhållit, så ligger icke denna sak så enkelt, att man utan vidare vilken dag som helst kan avkoppla det hela. Jag har ju på mitt departement fått den mest klandrade av kommissionerna, nämligen bränslekommissionen. Det är uppenbart, att jag icke kan personligen taga åt mig alla de anmärkningar, som riktats gentemot denna institution, ty jag har ännu icke i något fall av avgörande betydelse åtminstone haft tillfälle att råda Konungen att vidtaga vare sig den ena eller andra anordningen med denna orga-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

nisation. Men utan att taga ställning till vad som hittills gjorts, så måste jag säga till riksdagens ledamöter, att jag för min del icke befinner mig i den situationen, att jag kan effektuera de önskingar, som framställts här om att avskaffa denna institution, åtminstone icke för tillfället.

Jag skall be att få framhålla en synpunkt, som det förefaller mig, att man alldeles lämnat ut räkningen vid den föregående behandlingen av denna fråga. Beträffande bränslematerialet befinna vi oss icke i samma prekära situation som ifråga om anskaffandet av spannmål och dylikt, därför att bränsle hava vi tillräckligt här i landet, utan därvid gäller det blott att skaffa fram det i tid för det ändamål, som med detsamma avses. Men då vill jag säga, att i samma grad ungefär som jordbruket måste detta ärende ligga i visst hänseende så att säga i förskott. Jag vill ansluta mig till jordbruksministerns uppfattning, att man skall försöka bedöma också de svårigheter, som en organisation haft att kämpa med, och då vill jag för dem, som varit samlade i detta rum för sju månader sedan, fästa uppmärksamheten på vad som då försiggick här i kam-maren. När vi från olika håll av olika anledningar uppreste oss mot införande av den civila värnplikten, så fastslogs av den dåvarande chefen för finansdepartementet det oundgängliga behovet av att säkerställa landets bränsletillgång. Sedan den tiden har åtskilligt inträffat, som gjort bränslefrågan mera komplicerad, än vad den var då. I juli 1917 hade vi en stenkolsbehållning här i landet av 2,300,000 ton. Denna stenkolsbehållning sjönk till den 1 oktober ned till 1,500,000 ton. Vi se, att här har skett en avsevärd sänkning i våra stenkolsförråd. Men det är uteslutet, att vi skulle kunna uppehålla en viss järnvägsdrift, om vi icke hava stenkol. Därför måste vi alltmer inskränka anspråken på stenkolsförbrukning för de järnvägar, som icke hava samma intensitet i sin trafik, som statens järnvägar måste hava. Man måste vidare inskränka anspråken på stenkol inom en hel rad av industrier, som hittills hava kommit i besittning av detta bränslematerial. Denna omständighet, den så att säga tvingar statsverket att sörja för att det kommer fram bränsle i marknaden. När vi började med regleringen av denna vara, så hade vi i landet mellan 5 och 6 miljoner kubikmeter ved, som lämpade sig för hushållsved. Men när industrien kommer till och vissa kommunikationsverk komma till, så måste kraven ökas, och då behövs det över 20 miljoner kubikmeter.

Jag tillät mig säga, att det är med bränsleanskaffningen som med anskaffningen av jordbruksprodukter: den måste föregås av ett visst förarbete. Den ved, som nu hugges, är avsedd att användas nästa vinter. Man har redan hunnit så långt i lagring, att man säkrat sig för denna vinter, men vi måste hava ved huggen denna vinter, för att icke särskilt hushållen även nästa vinter skola bliva tvungna att elda med våt och sur ved. Följaktligen måste det, när våren inbryter, finnas så stora bränslelager, att nästa vinters ved-bekymmer äro undanstökade.

För tillfället sysselsättas 33,000 arbetare direkt för bränsle-

kommissionens räkning och 15 å 20,000 arbetare med vedhuggning för sådana, som leverera ved till bränslekommissionen. Under den tid jag har haft med denna sak att göra har jag gjort mig under- rättad om, att man söker lägga avverkningen så, att när dessa armar bliva erforderliga för jordbruket, vedhuggningsarbetet skall kunna avkopplas, och jag kan meddela, att jag senast i går erhö- ll bestämt besked från bränslekommissionens chef, att arbetet skulle så ordnas, att så snart jorden blir tjänlig för jordbruket, skola deras armar, som nu äro sysselsatta med vedhuggning, ställas till jord- brukets förfogande. Detta är för tillfället den enda åtgärd, som jag för min del anser, att man kan vidtaga, av den enkla anled- ningen att statsverket på grund av redan träffade avtal är bundet för så avsevärda vedanskaffningar, att dessa icke kunna avbrytas, såvitt icke herrarna vilja pålägga statsverket ett alldeles speciellt belopp, avsett att täcka de förluster, som måste uppstå i händelse man nu utan vidare skall avveckla en sådan omfattande affär.

Det ligger på mitt bord en mängd framställningar, särskilt från träkolstillverkarna. De anhålla om att bliva befriade från bränsle- kommissionens överinseende, om jag får begagna detta uttryck. Även denna fråga är ganska komplicerad. Träkol är uppe i ett pris av 50 kronor per läst. Strävandena gå ut på att få upp priset till 65 kronor per läst. Med ett pris av 50 kronor per läst för trä- kol och med de pålägg, som komma till under tiden från det att varan försäljes till kommissionen och till dess den kommer fram till hyttan, påstås det, att träkolskostnaderna ingå i den nuvarande järnberedningen med närmare 200 kronor per ton järn. Om det är med verkligheten överensstämmande, att träkolprisen redan stigit till en kostnad av 200 kronor per ton järn, förstå herrarna, att vem som helst, som har att allvarligt pröva hithörande ärenden, måste se till, vad som kan åtgöras, för att man icke ytterligare skall driva upp priset på den vara, som heter järn.

Jag har för avsikt att kalla samman representanter för träkols- tillverkningen, för järntillverkningen, för bränslekommissionen och för järnvägsstyrelsen för att med dem överlägga om detta ämne. Men jag vill även här säga, att denna fråga icke är lika enkel, som man tror, ty kommissionen har redan inköpt cirka 700,000 läster träkol, och man kan icke med bästa vilja i världen frigiva träkolen på önskat sätt, förrän man har garantier för, att icke statsverket drabbas av extraordinära utgifter vid den slutliga avvecklingen av bränslekommissionens träkolsaffär.

Jag har endast velat lämna dessa upplysningar. Det har gjorts anmärkningar från statsrevisorernas sida, och det föreligger nu svar på dessa anmärkningar från bränslekommissionen. Vi få således i sinom tid tillfälle att närmare ingå i prövning av detta ärende. Men då en talare har gjort erinran mot förslaget att lämna en kredit av 100 miljoner kronor såsom ytterligare rörelsekapital åt bränsle- kommissionen, vill jag säga, att om man skulle reflektera på att avslå denna framställning, kommer man i precis samma predika- ment, som om man skulle besluta att avveckla bränslekommissio-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Porta.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

nens verksamhet i morgon dag, ty på grund av förra riksdagens beslut är statsverket redan engagerat för mer än detta belopp i form av avslutade kontrakt.

Slutligen skulle jag vilja säga ett par ord i anledning av en framställning om att man skall vidtaga åtgärder för att snarast möjligt inrätta ett handelsdepartement. Det är klart, att var och en, som har haft tillfälle att se, vilket oerhört ökat arbete, som av dyrtiden framkallats, och som haft tillfälle att se, hur detta arbete undandragit arbetskrafter från de centrala verken, måste vara livligt intresserad av, att man fortast möjligt får till stånd ett organ, som i sig kan upptaga den mångfald av ärenden, som nu är splitt-rad på dessa många olika håll, men som borde vara samlad under ett departement. För mitt vidkommande vill jag säga, att i vad det ankommer på mitt departement, skall jag försöka att efter måttet av mina krafter arbeta på, att detta handelsdepartement fortast möjligt skall bliva en verklighet. Dock måste denna fråga vederbörligen beredas och ses i samband med departementalreformen.

Som tiden var långt framskriden och flera talare anmält sig för utträndes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr tal-mannen att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande propositioner till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*, nr 30, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser för jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit;

herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*, nr 31, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelande av vissa bestämmelser i fråga om försäljning av kronoegendomar;

herrar *Mossberg* och *Osberg*, nr 32, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om lantmannaskolors förse-ende med jordbruk;

herrar *Wiklund* i Oviken och *Bäckström*, nr 33, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i jaktstadgan, att förbudet mot användande av sax upphäves i fråga om fångande av rovdjur;

herr *Welin*, nr 34, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ut-redning i fråga om viss höjning av underhåll och pensioner till avskedat indelt manskap vid armén och flottan;

herrar *Lithander* och *Olsson* i Berg, nr 35, om årligt understöd åt poststationsföreståndaren Alfhild Brovall;

herr *Johansson* i Kullersta, nr 36, om pension åt vaktmästaren Per August Pettersson Malm; och

herr *Osberg*, nr 37, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande och föreläggande för riksdagen av förslag till lag om brandskydd.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)*

Dessa motioner bordlades på begäran.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,21 e. m.

In fidem
Per Cronvall.